

Korištenje elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko-rehabilitacijskom radu

Lenart, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:502142>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Korištenje elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko-
rehabilitacijskom radu**

Barbara Lenart

Zagreb, rujan, 2018.

Diplomski rad

Korištenje elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko rehabilitacijskom radu

Studentica: Barbara Lenart

Mentorica: izv.prof. dr.sc. Ines Joković Oreb

Zagreb, rujan, 2018.

Izjava o autorstvu

Potvrđujem da sam osobno napisala rad (**Korištenje elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko rehabilitacijskom radu**) i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Barbara Lenart

Mjesto i datum: Zagreb, rujan, 2018.

Zahvala

Zahvaljujem mentorici izv.prof.dr.sc. Ines Joković Oreb na dobroj volji, uloženom vremenu i usmjeravanju pri izradi ovog diplomskog rada te na svim prenesenim savjetima i znanju.

Zahvaljujem magistri edukacijske rehabilitacije Ani Šečić, svojoj mentorici iz prakse, na uloženom trudu, vremenu i podršci pri izradi ovog diplomskog rada te na svim nesebično podijeljenim savjetima i iskustvima.

Zahvaljujem svim profesorima na fakultetu koji su me izgradili tijekom godina studiranja.

Hvala obitelji P. koja me primila u svoj dom, na uspješnoj suradnji i ukazanom povjerenju.

Hvala prijateljima i kolegama koje su ovo studiranje učinili jednim posebnim iskustvom, hvala na poticanju i suradnji.

Posebno hvala mojoj obitelji i dečku na neizmjerne podršci, ljubavi i razumijevanju te vjeri u mene.

Sažetak

Montessori pedagogija model je odgoja i obrazovanja djece i mladih. Načela ovog modela temelje se na sustavnom i cjelovitom promatranju razvojnih potreba djeteta od rođenja do odrasle dobi. Montessori metoda rada potiče cjeloviti bio psiho socijalni razvoj djeteta koji za krajnji cilj ima razvoj samostalne i slobodne osobe. U programu Marie Montessori za djecu nalazi se pet odgojnih područja, a u ovom radu su obuhvaćene aktivnosti iz područja svakodnevnog života te osjetilnosti. Aktivnosti iz područja svakodnevnog života pomažu djetetu da se osamostali. Pribor potreban za ovo područje su predmeti s kojima se dijete susreće svakodnevno. Aktivnosti iz područja osjetilnosti potiču dijete na korištenje i izoštravanje svih osjetila. Vježbe iz područja osjetilnosti provode se pomoću pribora za razvijanje dodira, vida, sluha, okusa, mirisa, osjeta topline, osjeta težine te stereognostičkog osjeta.

Cilj ovog istraživanja je izrada, provedba i evaluacija edukacijsko-rehabilitacijskog programa koristeći elemente Montessori pedagogije, izrada obiteljske mape te individualnog obiteljskog plana podrške.

Edukacijsko rehabilitacijski program se provodio u obitelji djeteta jedan put tjedno u vremenskom razdoblju od siječnja 2018. do lipnja 2018. te je bio usmjeren na dijete i obitelj.

Uzorak ispitanika čini dijete kronološke dobi tri godine sa dijagnozom mikrocefaliije i specifičnim miješanim razvojnim poremećajem.

U svrhu procjene i evaluacije kreiran je instrument procjene po uzoru na već postojeće instrumente.

Za svaku pojedinu varijablu rezultati su deskriptivno opisani te prikazani grafički. Rezultati ovog istraživanja pokazuju važnost rane intervencije za samo dijete i za obitelj te potvrđuju prednosti i dobrobiti korištenja elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko-rehabilitacijskom radu.

Ključne riječi: edukacijsko-rehabilitacijski program, Montessori pedagogija, obitelj, rana intervencija

Abstract

Montessori pedagogy is a model of educating and raising children and young people.

Principles of this model are based on systematic and complete observation of child's development needs starting from birth to adulthood. Montessori method encourages the complete bio psychological social development, which for the end goal has the development of a free and independent person. There are five educational areas in the Marie Montessori program for children, and this research covers activities in the field of practical life and sensitivity. Practical life activities help the child to become independent. Equipment needed are objects that child encounters on a daily basis. Sensory activities encourage the child to use and sharpen it's senses. These activities are carried out with equipment used to develop touch, vision, hearing, taste, smell, heath, weight and stereognostic sensation.

The ultimate goal of this research is to produce, implement and evaluate an edacuational rehabilitation program using Montessori elements, creating a family map and an individual family support plan.

The educational rehabilitation program was implemented in a child's family once per week over the period from January to June 2018. and was aimed at the child and it's family. Sample exam consists of a child with a chronological age of three years with diagnosis of microcephaly and specific mixed developmental disorder.

For the purpose of assessment and evaluation, an instrument has been created in accordance with the existing ones.

For each individual variable results are described and presented graphicly. Results of this research show importance of early intervention for entire family and child itself. They confirm benefits of using Montessori elements in one's educational rehabilitation work.

Key words: *educational rehabilitation program, Montessori pedagogics, family, early intervention*

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. MONTESSORI PEDAGOGIJA	2
1.1.1. Načela Montessori pedagogije	3
1.1.2. Odgojna područja Montessori programa za djecu od 3 do 6 godina	5
1.1.3. Prednosti i dobrobiti Montessori pedagogije	6
1.1.4. Montessori pedagogija u Hrvatskoj	8
1.1.5. Montessori pribor	9
1.2. PREGLED RAZVOJA DJETETA OD 0 DO 3 GODINE	12
1.3. DIJETE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	19
1.3.1. Mikrocefalija	20
1.3.2. Rehabilitacija djece s teškoćama u razvoju	21
1.3.3. Rana intervencija	22
1.3.4. Stručna podrška u obitelji	23
2. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA	26
2.1. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	26
2.2. CILJ ISTRAŽIVANJA	26
3. HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA	27
4. METODE ISTRAŽIVANJA	28
4.1. UZORAK ISPITANIKA	28
4.2. VARIJABLE I KRITERIJI PROCJENE	30
4.3. EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKI PROGRAM	33
4.3.1. Način provođenja programa	33
4.3.2. Individualni edukacijsko-rehabilitacijski program	34
4.4. METODA OBRADE PODATAKA	45
5. REZULTATI I RASPRAVA	46
5.1. REZULTATI NA VARIJABLAMA IZ PODRUČJA SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI I FINE MOTORIKE	46
5.2. REZULTATI NA VARIJABLAMA IZ PODRUČJA OSJETILNOSTI	54
6. ZAKLJUČAK	61
7. LITERATURA	62

8. PRILOZI.....	65
8.1. Prilog 1: Obiteljska mapa	65
8.2. Prilog 2: Individualni obiteljski plan podrške	65
8.3. Prilog 3: Procjena po aktivnostima	65

1.UVOD

U ovom radu prikazane su mogućnosti primjene edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije kod djeteta s mikrocefalijom. Ističe se važnost rane intervencije koja je multidisciplinarni pristup namijenjen djeci od rođenja do šeste godine. Ciljevi su unaprjeđenje djetetovog zdravlja, poticanje razvoja kompetencija, minimaliziranje razvojnih teškoća, preveniranje funkcionalnih pogoršanja te podrška obitelji u prilagodbi i funkcioniranju (*Strsoglavec, Joković Oreb, Pinjatela, 2013*).

U edukacijsko-rehabilitacijskom programu korišteni su elementi Montessori pedagogije, a jedno od temeljnih načela je u izreci: „Pomozi mi da to učinim sam“. Upravo po tome je ovaj pristup prepoznatljiv i jedinstven (*Nebula Montessori asocijacija, 2010*). U nastavku rada slijedi ukratko teorijski pregled Montessori pedagogije.

1.1. MONTESSORI PEDAGOGIJA

Utemeljiteljica Montessori pedagogije je Maria Montessori. Bila je jedinica iz obrazovane obitelji, rođena 31. kolovoza 1870. godine u Italiji u mjestu Chiaravalle. Majka Renilda bila je kućanica, a otac Alessandro ekonomist. Zbog očevog posla cijela se obitelj preselila u Rim gdje joj se pružila prilika za dobrim obrazovanjem. Iako je kao dijete htjela biti učiteljica, pokazala je iznimnu sklonost prirodnim predmetima i željela upisati medicinu. Zbog brojnih predrasuda i protivljenja oca, na početku to nije bilo moguće te je diplomirala na dvogodišnjem studiju na Odsjeku za fiziku, matematiku i prirodne znanosti s odličnim uspjehom. Konačno, 1892. godine je odobren joj je upis na medicinski fakultet i tako je postala prva žena u Italiji koja je stekla doktorat medicine s najvišim ocjenama. Po završetku fakulteta zaposlila se u bolnici San Giovanni gdje je radila sa ženama i djecom, a kasnije postala asistentica na klinici za psihijatriju Rimskog sveučilišta. U to vrijeme djeca s teškoćama bila su smještena u psihijatrijske ustanove. Strastveno se zalagala za socijalnu reformu. Danju je radila s djecom, a noću se bavila znanstvenim i istraživačkim radom. Na njen profesionalni razvoj utjecali su radovi Jeana Jacquesa Rousseaua, Johanna Heinricha Pestalozzia i Friedricha Wilhelma Augusta Fröbela koji su isticali prirodni potencijal djeteta i njegove sposobnosti. Pravilnim vođenjem i usmjeravanjem potencijala koji dijete posjeduje, ono će se razviti do svog prirodnog maksimuma, a upravo te činjenice je Maria Montessori prihvatila kao temeljne u svom pedagoškom radu (*Britton, 2000*).

Na klinici je upoznala svog budućeg partnera Guissepea Montesana s kojim kasnije dobiva sina Maria, no Montessano ju odbija oženiti i prihvatiti očinstvo zbog čega je ona primorana sina dati na skrb jednoj obitelji. Iako ga je redovito posjećivala, dugo mu je krila da mu je upravo ona biološka majka. Kako je radila s djecom s teškoćama u razvoju, puno je istraživala to područje te počela primjenjivati svoje metode rada koje su bile dosta drugačije od tadašnjih konvencionalnih. Uskoro je postalo očito da su sva djeca sposobna za određena postignuća i neovisno učenje ako ih se podučava prema njezinoj metodi. Uslijedila su međunarodna priznanja i kroz nekoliko godina

postala je slavna. Njezina prva knjiga objavljena je 1909. godine pod naslovom Metoda znanstvene pedagogije u kojoj je detaljno opisala svoju metodu za škole i vrtiće. Knjiga je kasnije preimenovana u Otkriće djeteta, prevedena na dvadeset jezika te se izdaje i danas.

Maria Montessori puno je putovala te vrijeme provodila radeći, educirajući učitelje i odgojitelje, pišući i držeći predavanja.

Dolaskom Mussolinija na vlast, sukobljava se sa službenom politikom te se otvoreno suprotstavlja ideologiji koja ističe načelo nejednakosti među ljudima. Mussolini je 1934. godine zatvorio sve Montessori škole, no njezin rad je i dalje intenzivan, ali izvan Italije. Zajedno sa sinom 1935. godine je bila u Indiji gdje je po izbijanju rata sin osuđen na prisilni rad, a ona zatvorena u kućni pritvor. Ovo razdoblje je bilo važno za njezin duhovni rast što kasnije rezultira idejom koju nalazimo pod sintagmu Kozmičkog odgoja. U Indiji je upoznala različite političare i mirotovorce poput Mahatma Ghandija, a indijska vlada joj oslobađa sina koji u tom razdoblju biva njen najveći pomoćnik te zajedno organiziraju tečajeve po Indiji. Na poziv vlade se 1947. godine vraća u Italiju gdje obnavlja svoj pokret. Umrla je u 82 godini života u Nizozemskoj. Knjige koje je objavila 1948. godine su: „What you should know about your child“ i „The discovery of child“, a godinu dana kasnije knjigu „The absorbed mind“. Zahvaljujući svojim zaslugama na području odgoja i obrazovanja tri puta, godine 1949., 1950. i 1951., je nomonirana za Nobelovu nagradu za mir (*Hrvatsko Montessori društvo, 2010*).

1.1.1. Načela Montessori pedagogije

Jedno od temeljnih načela ove suvremene pedagoške metode je u izreci: „Pomozi mi da to učinim sam“. Upravo po tome je Montessori pristup prepoznatljiv i jedinstven. To je načelo odgoja i obrazovanja za svako dijete kako bi se razvilo u samosvjesnu i samostalnu osobu. Jedna od osobitosti ovog modela odgoja i obrazovanja očituje se u integraciji djece s teškoćama u razvoju u standardne grupe te se u radu primjenjuju iste metode i principi kao s ostalom djecom. Maria Montessori se prvenstveno posvetila promatranju djeteta, njegove osobnosti, potreba i cjelokupnog razvoja te se prema

tome Montessori pedagogija temelji na iskustvu u radu s djecom i prilagođena je njihovim potrebama. Promatrajući djetetov razvoj od rođenja, Montessori je uočila i opisala rast i razvoj djece i mladih te ga je podijelila na četiri razvojna razdoblja. Prvo razdoblje počinje rođenjem i traje do šeste godine. Od šeste do dvanaeste godine je drugo razdoblje, treće od dvanaeste do osamnaeste, a četvrto razdoblje od osamnaeste do dvadeset i prve godine života. Prvo i drugo razdoblje obuhvaćaju djetinjstvo, a treće i četvrto doba adolescencije. Maria Montessori je djetinjstvo opisala kao „razdoblje stvaranja“. Jedan od fenomena koji se veže uz Montessori pedagogiju je tzv. „upijajući um“ koji podrazumijeva snagu koja pomaže djetetu spoznati svijet. Dijete poput spužve upija život oko sebe. To je ta nesvjesna sposobnost djeteta da usvaja doživljaje iz okoline: vizualne, akustične, taktilne, ali isto tako i motoriku, kulturu, prirodu kao i socijalne odnose. Kako bi što bolje objasnila razvoj djeteta, Montessori koristi i pojam „senzitivna razdoblja“. Ta razdoblja traju određeno vrijeme i postoje za sve ljudske sposobnosti, primjerice: motoriku, govor, socijalne odnose i slično. To je doba stvaralaštva, a trajanje tih razdoblja za određenu sposobnost ima tri faze: polagani uspon, najviša točka te lagani pad. Ističe se i vrlo važna uloga kretanja za cjelokupni razvoj djeteta. Za vrijeme kretanja, dijete dolazi u kontakt s ljudima i predmetima te ukupnom stvarnošću kako ju percipira, a potom i preuzima. Montessori proces kretanja tumači izrekom: "Od hvatanja prema shvaćanju". Značajna uloga pridaje se rukama pomoću kojih dijete istražuje predmete iz okoline; obuhvaća, opipava te ih percipira sa svim svojim svojstvima, oblikom, težinom, toplinom i sličnim. Hvatanjem dijete spoznaje te tako razvija inteligenciju, osamostaljuje se, uči neovisnosti, razvija samopouzdanje i samosvijest. Uz prethodno spomenute pojmove i spoznaje na kojima se zasnivaju i načela Montessori pedagogije, M. Montessori opisuje i pojmove "polarizacija pažnje" i "normalizacija". „Normalizaciju“ opisuje kao promjenu u djetetu nastalu kao posljedica rada i odnosa djeteta prema predmetu s kojim radi. Promjena se očituje u poboljšanju odnosa djeteta s okolinom, odgojiteljem te predstavlja važnu točku za disciplinirani rad za što mora imati slobodu u svim područjima svoga djelovanja. Prema M. Montessori, sloboda i disciplina su usko povezane te utječu jedna na drugu na način da se međusobno izazivaju ili pretpostavljaju. Bez discipline nemoguće je slobodno raditi i stvarati, a bez slobode nema discipline. Pravi cilj i trajni zadatak Montessori pedagogije je da se dijete razvije

u samostalnu i jedinstvenu osobu, a to može samo slobodno dijete (*Nebula Montessori asocijacija, 2010*).

1.1.2. Odgojna područja Montessori programa za djecu od 3 do 6 godina

Slijedeći prethodno opisana načela, u programu M. Montessori za djecu od 3 do 6 godina *Hrvatsko Montessori društvo (2010)* navodi pet odgojnih područja:

praktični život, senzomotorika, matematika, jezik, kozmički odgoj i odgoj u vjeri.

- Vježbe iz područja praktičnog života pomažu djetetu da se osamostali, da ne bude ovisno o drugima te da zna pomoći samo sebi. Ovo područje temelji se na ranije spomenutom načelu „Pomozi mi da to učinim sam“. Vježbe se mogu podijeliti na predvježbe kojima je cilj koordinacija i kontrola pokreta. Glavne vježbe za cilj imaju usvojiti potrebne radnje za vođenje brige o sebi i okolini i vježbe kojima se usvaja kulturno ponašanje. Pribor za ovo područje obuhvaća sve predmete s kojima se dijete svakodnevno susreće.
- Koristeći vlastita osjetila, dijete istražuje i upoznaje okolinu koja ga okružuje. Vježbe iz područja senzomotorike potiču dijete na korištenje i izoštravanje svih osjetila. Provode se pomoću pribora za razvijanje vida, dodira, sluha, mirisa, okusa, osjeta težine, osjeta topline i stereognostičkog osjeta.
- Na vježbe iz senzomotorike neposredno se nastavljaju vježbe iz matematike. Konkretiziranje matematičkih pojmova i računskih operacija te hod od konkretnog prema apstraktnom najvažnija je osobina ovog područja. Matematički pribor se dijeli na četiri skupine: količina i simboli od 0 do 10, uvođenje u dekadski sustav, učenje prebrojavanja do 1000 i računске operacije u okviru dekadске kategorije jedinica.
- Vježbe iz jezika možemo podijeliti na uvod u jezik(govor), uvod u područje pisanja i uvod u područje čitanja. One uvode djecu u predčitačke vještine, prepoznavanje slova, glasova te jednostavne aktivnosti čitanja i pisanja. Većinu pribora za ovo područje odgojitelji izrađuju sami.

- Vježbe iz kozmičkog odgoja obuhvaćaju bogatstvo sadržaja. Djeca upoznaju zemljopis, kulturu, povijest, umjetnost, znanost.
- Posljednje područje odnosi se na odgoj u vjeri.

1.1.3. Prednosti i dobrobiti Montessori pedagogije

Autor *Grace Chen (2013)* navodi 10 ključnih prednosti Montessori pedagogije kod djece predškolske dobi:

1. Usredotočenost na ključne razvojne faze: sukladno temeljnim načelima, Montessori pedagogija usredotočena je na ključne razvojne događaje kod djece između tri i pet godina. Kod mlađe djece fokus je na razvoju fizičkih i jezičnih vještina. Primjerice, četverogodišnjaci rade na razvoju finih motoričkih vještina i na praktičnim aktivnostima.
2. Potiče suradničku igru: djeca tokom dana sama vode vlastite aktivnosti. Potiče djecu da surađuju i dijele kako bi otkrili što se sve nudi od Montessori pribora. Uče međusobnom poštivanju i stvaraju osjećaj zajedništva.
3. Učenje je usmjereno na djecu: plan i program je kreiran prema potrebama svakog pojedinog djeteta što im omogućuje da istražuju i uče vlastitim tempom. U učionici je sve dostupno djetetu i namještaj je dječje veličine kako bi im bilo udobno.
4. Djeca prirodno nauče samodisciplinu: postoje određena osnovna pravila za učionicu koja provode odgojitelji/učitelji, ali i ostala djeca. Pri tome Montessori metoda omogućuje djeci da sami odaberu aktivnost kojom se žele baviti te koliko dugo to žele. Takvo okruženje prirodno podučava djecu samodisciplini te poboljšava vještine poput koncentracije, motivacije i samokontrole.

5. Okruženje potiče red: svi predmeti imaju određeno mjesto na kojem se nalaze. Kada dijete završi s aktivnošću, pribor vraća natrag na odgovarajuće mjesto. Osjećaj reda pomaže u procesu učenja. Kada dijete radi i igra se u predvidivom i urednom području može osloboditi kreativnost i potpuno se usredotočiti na sam proces učenja.
6. Učitelji/odgojitelji olakšavaju iskustvo učenja: oni osiguravaju pridržavanje osnovnih pravila, ali ne određuju tempo nego potiču djecu da obavljaju zadatke svojim tempom.
7. Metoda učenja potiče kreativnost: s obzirom da djeca mogu sama odabrati aktivnost i tempo rada, potiče se kreativnost. Bit je u radosti posla, a ne u samom krajnjem rezultatu.
8. Učinkovitost u razvijanju određenih vještina: profesor psihologije sa Sveučilišta Virginia u Charlottesvilleu je ispitao sposobnost djece koja su učila u Montessori školi i utvrdio da petogodišnjaci koji pohađaju Montessori program imaju razvijenije vještine matematike i čitanja od kolega u javnim školama.
9. Individualni pristup svakom djetetu: djeci je dopušteno istraživanje aktivnosti vlastitim tempom što ih potiče na isprobavanje izazovnih područja koja ubrzavaju njihov proces učenja.
10. Naglasak je na konkretnom učenju, a ne apstraktnom.

1.1.4. Montessori pedagogija u Hrvatskoj

Devetnaesto i dvadeseto stoljeće bilo je razdoblje pojave alternativnih pedagogija. Njihovo zajedničko obilježje bio je kritički odnos prema tradicionalnom odgojnom obrazovnom procesu. Među alternativnim pedagogijama ističe se Maria Montessori čije metode odgoja i obrazovanja utječu na razvoj pedagogije u Hrvatskoj. Brojni čuveni pedagozi (Kraičić, Trstenjak, Demarin) u Hrvatsku prenose prve spoznaje o Montessori pedagogiji. U Zagrebu je 1934.godine otvorena prva Montessori ustanova. Otvorila ju je grofica Dédée Vranyczany koja je u Londonu 1933. pohađala edukaciju Montessori pedagogije. Pedagoginja, antropologinja i psihologinja Vera Stein-Erich je 1934.godine radila po Montessori metodi te izdala knjigu „Metoda Montessori u školi“. Na otoku Korčuli od 1935. do 1941. su sestre Dominikanke primjenjivale ovu metodu u svom pedagoškom radu s djecom predškolske dobi. Nakon Drugog svjetskog rata alternativne pedagogije su bile zabranjene te je prevladavao socijalistički pristup u odgoju i obrazovanju. Devedesetih godina u Republici Hrvatskoj, pojavom demokratske vlasti, osnovno načelo je ideja pedagoškog pluralizma, primjerice slobodne volje što je otvorilo vrata „novim“ pedagogijama. Suvremeni trenutak razvoja Montessori pedagogije u Hrvatskoj započeo je otvaranjem prve privatne „Dječje kuće“ u Splitu 1991. godine . Standardi koje je Montessori postavila su sačuvani i danas. Naglasak je na uvažavanju djetetovih potreba, vrjednovanju njegovih sposobnosti i napretka, pripremi okoline i pribora te djeci s teškoćama u razvoju.

Montessori program u Hrvatskoj danas provodi veliki broj predškolskih ustanova. Osnovna Montessori škola Barunice Dédée Vraniczany otvorena je 2003. godine (*Hrvatsko Montessori društvo, 2010*).

1.1.5. Montessori pribor

Montessori je svoj pribor razvila po uzoru na liječnike Jean-Marc Gaspard Itard i Edouard Seguin. Koristila je njihov pribor za rad s djecom s teškoćama u razvoju, a potom razvila svoj pribor koji se danas koristi u Montessori pedagogiji za razvijanje i obogaćivanje osjetila. U Montessori pedagogiji poznata je sintagma „upijajući um“ jer dijete nesvjesno upija informacije iz svoje okoline. Temelj za razvijanje inteligencije kod djeteta je upravo razvijanje i poticanje osjetila. Dijete ima vlastite potrebe te želju za radom i jasnoćom. Kako bi se one zadovoljile, važno je ponuditi pribor koji mu to omogućuje. Montessori pribor pomaže razvijanju nerazvijenih osjeta te ih čini osjetljivim na poticanje. Neke od fizikalnih osobina pribora jesu: oblik, masa, boja, težina, toplina, tekstura. Ravnomjerno se mijenjaju razlike u stupnjevitosti pribora, a tamo gdje je to moguće one su i matematički određene. Svaka skupina ima izražene granice najmanje i najveće vrijednosti, a suprotnosti su vrlo velike zbog čega su razlike svima uočljive. Upravo takav pribor već od samog početka kod djeteta budi zanimanje za rad. Izdvajanje jedne osobine je način učenja, a proces izdvajanja odnosi se na svakog čovjeka i pod utjecajem je okoline. Taj proces izdvajanja može se primijeniti na pribore gdje se samo jedna značajka označava kroz stupnjevanje u skupini. Temelj djetetova zanimanja za različitost su jasno stupnjevana skupina i izdvojena osobina. Djetetu je zanimljiva vidljiva razlika. Zajedničke osobine pribora su: kontrola pogreške, aktivnost, estetika, ograničenje te materijalizirana apstrakcija. Kritičnost, pažljivost u radu, sposobnost poimanja, razmišljanje i razumijevanje malih različitosti neke su od pojava koje razvija kontrola pogreške. Djetetu je na raspolaganju pribor koji je usklađen izborom boja, sjaja, oblika i samom izdržljivošću te ono kao takvo doživljava ljepotu i privlačnost pribora. Pribor koji se nudi djeci količinski je ograničen što potiče red u samom djetetu i u okolini. Raspored od jednostavnog prema težem pojačava djetetove snage. Neke od značajki koje pribor sadrži su nisko-visoko, debelo-tanko, vruće-hladno i slično. Dijete apstraktne pojmove usvaja i uči pomoću točno određenog pribora. Rukujući

predmetima, dijete doživljava njegove osobine te na taj način uči od konkretnog prema apstraktnom (Schafer, 2015). Pribor za aktivnosti svakodnevnog života obuhvaća skupinu pribora kojeg koriste djeca mlađe dobi. Primjeri aktivnosti su pretakanje iz vrča, grabljenje žlicom, nošenje predmeta, pranje ruku, pospremanje stvari i drugo. Ova skupina pribora dijeli se na predvježbe, vježbe brige o sebi, vježbe brige o drugima, vježbe brige o prostoru i predmetima, vježbe za koordinaciju i kontrolu pokreta te vježbe za razvijanje pristojnih oblika ponašanja i ophođenja (Nebula Montessori, 2000).

Slika 1.

Pribor za učenje zakopčavanja zatvarača i gumbova.

Slika 2.

Kutak sa priborom u Montessori vrtiću

Slika 4.

Pribor za aktivnosti svakodnevnog života

Slika 5.

Pribor za aktivnosti svakodnevnog života

Slika 6.

Pribor za aktivnosti svakodnevnog života

Slika 7.

Pribor za aktivnosti svakodnevnog života

1.2. PREGLED RAZVOJA DJETETA OD 0 DO 3 GODINE

Razvojna mapa psihomotornih sposobnosti za djecu od rođenja do treće godine života koncipirana je prema već postojećoj mapu (Ivić i sur, 2003).

Tablica 1. Razvoj djeteta od rođenja do 12.mjeseca

0-1 MJ	<ul style="list-style-type: none">• MOTORIKA-ležeći na trbuhu odiže glavu od podloge. Šake drži stisnute. Refleksno može uhvatiti ponuđeni predmet kojeg kratko promatra.• INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI-klasično uvjetovanje je osnovni oblik učenja• PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- dijete reagira na jače zvukove, a trepće na svijetlo• GOVOR-povremeno se oglašuje grlenim zvukovima• SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ-dijete spava oko 20 sati, netremično gleda majku kada priča, prestaje plakati kada mu se približi
1-2 MJ	<ul style="list-style-type: none">• MOTORIKA-odiže glavu i ramena od podloge. Šake drži poluotvorene. Pokreti ekstremiteta su simetrični. Pogledom prati predmete koji se kreću.• INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI-osnovni oblik učenja u ovom razdoblju je klasično uvjetovanje• PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- dijete reagira na slabe zvukove. Zaustavlja pogled na majčinim očima i prati osobu koja se kreće.• GOVOR-dijete se oglašava samoglasnicima• SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ-dijete smiruje ljudski glas i podizanje na ruke kada plače
2-3 MJ	<ul style="list-style-type: none">• MOTORIKA-ležeći na trbuhu, oslanja se na podlaktice. Zadržava predmet stavljen u ruku. Igra se rukama, promatra ih, okreće glavu prateći kretnje predmeta• INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI-instrumentalno uvjetovanje je osnovni oblik učenja

	<ul style="list-style-type: none"> • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- reagira na zvuk zadržavanjem pogleda ili pokretom. Okreće glavu prema izvoru zvuka. • GOVOR-dijete guguće izmjenjujući samoglasnike i suglasnike 3 mj. Pojavljuje se prvo lančano udvostručenje glasova • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ-dijete živne kada gleda ljudsko lice. Pokazuje različite izraze lica. 3 mj. Spava oko 18 sati 0-3 mj. Plač djeteta se razlikuje ovisno je li gladno, bolesno ili mu je neugodno
4. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA-kada ga se podiže u sjedeći položaj, dijete podiže glavu. Hvala predmete cijelom šakom, promatra ih i tresu. Stavlja igračku u usta, igra se rukama. • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- dijete pogledom prati kružno kretanje predmeta, primjećuje sitne predmete • GOVOR- gukanjem i klicanjem dijete odgovara na govor majke • SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ-glasno se smije, pogledom traži majku koja ga zove
5. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA-Dijete ima kontrolu glave, može sjediti uz oslonac. Uzima igračke koje su mu nadohvat. • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI-istražuje predmete oralno, sve stavlja u usta. Razgledava predmete i manipulira njima. Pomoću predmeta namjerno proizvodi zvukove. • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- pogledom razgledava okolinu, okretanjem glave traži izvor zvuka. • GOVOR- dijete vokalizira dva ili više glasa • SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ-dijete ima pozitivnu emocionalnu reakciju na ljudski lik
6. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- Uz oslonac, dijete može sjediti duže vrijeme. Kada ga se podigne uspravno, noge drži uspravno te se njima odupire. Pri ležanju potbuške se okreće na leđni položaj. Hvat je cijelim dlanom te pruženim palcem-palmarni хват. S obje ruke ciljano dohvaća ponuđenu igračku te ju prebacuje iz jedne ruke u drugu.

	<ul style="list-style-type: none"> • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- Dijete obraća pozornost na govor drugih. Vidi i dohvaća predmete. Gleda predmet koji pada. • GOVOR- modulira glas tonovima po visini, duljini i jačini. • SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ- spava oko 16 sati. Ljuti se kada mu se uzme igračka. Razlikuje poznate od nepoznatih ljudi <p>6.-7. mj- dijete se smije liku u ogledalu</p>
--	---

7.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- Doseže i hvata predmete koji su nadohvat ruke. Nakratko sjedi bez oslonca. Premješta igračku iz ruke u ruku te njome lupa i trese. • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- promatra i dodiruje svoj lik u ogledalu. Kotrljanje loptice prati očima • GOVOR- izgovara više određenih slogova uz promjenu jačine i visine
8.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- preokreće se s leđa na trbuh. Uz malu pomoć podiže se do sjedećeg položaja. Mijenja položaj da bi dohvatilo predmet. Predmet uzima prstima i palcem. Rukama može držati dva predmeta. Sve baca na pod. Udara jednim predmetom o drugi. • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- igra se bacajući predmete na pod • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- dijete se igra skrivača, „ku-ku“
9.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- samostalno se dovodi u sjedeći položaj. Samostalno sjedi. Stoji uz pridržavanje i počinje puzati. Pincetni hvat-sitne predmete hvata palcem i kažiprstom • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- traži skriveni predmet, uči putem oponašanja • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- dijete pravilno lokalizira izvor zvuka • GOVOR-počinje brbljati, jasno udvostručuje slogove bez značenja • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ-reagira na svoje ime,

	<p>oponaša radnju mahanja, pruža ruke kada želi da ga se podigne. Spava oko 15h. Afektivno se veže za jednu osobu te plače za njom. Javlja se strah od stranih osoba te rezervirano ponašanje prema istima</p>
10. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- samostalno se podiže u stojeći položaj te hoda uz pridržavanje. Detalje predmeta ispituje kažiprstom • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- prepoznaje puno predmeta iz svoje okoline • GOVOR-zna nekoliko riječi- mama, tata, pa pa, baba... • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- dijete pije uz pomoć odraslih iz šalice, pruža igračku, no ne ispušta ju
11.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • GOVOR-dijete zna nekoliko riječi • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- plješće rukama na poznate pjesmice, reagira na zabranu prekidom aktivnosti
12.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA-hoda uz pridržavanje za jednu ruku, saginje se uz pridržavanje da bi dohvatilo predmet. Počinje puzati. Kliješta hvat-hvata sitne predmete držeći palac nasuprot kažiprstu. Oponaša šaranje olovkom po papiru. • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- pronalazi skriveni predmet, daje predmet na zahtjev, traži predmete izvan vidnog polja, uči putem pokušaja i pogreške • GOVOR- izvršava jednostavne naloge • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- spava 13-15h, žvače hranu, samostalno prinosi hranu ustima, oponaša jednostavne rade (plazi jezik). Pokazuje interes za djecu i odrasle. Prstom pokazuje u željenom smjeru.

Tablica 2. Razvoj djeteta od 13. do 24. mjeseca

13.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- dijete održava ravnotežu stojeći bez oslonca, čučne i ustane, samo napravi deset koraka, češće koristi jednu ruku, precizno hvata sitne predmete, stavlja dvije kocke jednu na drugu
15.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- dijete samostalno hoda, gradi kulu od tri kocke • PERCEPTIVNI RAZVOJ- prepoznaje likove i predmete na slici (pas, mačka) • GOVOR- glasom izražava želje, počinje koristiti rečenicu od jedne riječi ili riječ i gestu. Razumije da poznate osobe i stvari imaju ime. 16.mj- koristi šest riječi, jedan predmet imenuje na zahtjev • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- dijete reagira na svoje ime, ponavlja aktivnosti za koje je pohvaljeno, oponaša jednostavne aktivnosti ukućana
18. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- samo sjedi na stolcu, nogom gura loptu, uz stube se penje držeći se jednom rukom. Skakuće na obje noge uz pridržavanje. Gradi kulu od pet kocaka. Uzima predmet i premješta ga. Oponašajući vuče ravne crte na papiru • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- na zahtjev pokazuje predmete iz neposredne okoline. Na zahtjev na sebi pokazuje tri dijela tijela (oko, glava, nos). Javlja se simbolička igra, imitira pokrete. • GOVOR- upotrebljava frazu od dvije imenske riječi (mama lopta) (17.mj), spaja imenicu i glagol • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- pridržava čašu dok pije, pokušava jesti žlicom. Skida cipele i čarape, otvara zatvarač. Igra se samo u prisustvu druge djece. Javljaju se znakovi ljubomore. Prisutan veliki strah od odvajanja od bliskih osoba.
19. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- dijete se služi pomagalicama u rješavanju problema, dovodi predmete u međusobni odnos • GOVOR- zna više fraza od dvije riječi. Traži jesti i piti. Prepoznaje osam do dvanaest slika.

20.MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- trči, šutira loptu bez gubitka ravnoteže. Lista knjigu stranicu po stranicu, crta zavojite crte. Kotrlja loptu i valjak. Otvara vrata, baca loptu u određenom smjeru. 21.mj.-uživa u igrama bacanja i hvatanja • GOVOR- izvršava jednostavne naloge koji zahtijevaju dvije radnje. Koristi imenice, glagole i pridjeve.
24. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- uspinje se uz stube bez pridržavanja. Žlicom jede jušnu hranu. Niže perlice na nit, savija papir na pola, gradi kulu od 6 kockica. Podiže predmete s poda bez pridržavanja. • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- savladava jednostavne prepreke. Na zahtjev pokazuje pet dijelova tijela. U odgovarajući skup pridružuje istovjetne boje i oblike. Izdvaja jedan predmet s hrpe na nalog. • GOVOR- zna nekoliko jednostavnijih fraza, izgovara svoje ime na zahtjev. Primjereno odgovara na pitanja koja imaju značenje pripadanja. • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- samo razgledava slikovnicu, lokalizira izvor zvuka iz druge prostorije • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- pije samo iz šalice, noću je uglavnom suho. Samo skida gaće, hlače, kaput. Javlja se paralelna igra. Početak zanimanja za grupne aktivnosti. Reagira na emocionalni izraz odraslog. Izražava prkos, ljubomoru, tvrdoglavost.

Tablica 3. Razvoj djeteta od 2. do 3.godine

25. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- silazi niz stube bez pridržavanja, stubu po stubu. Slaže kocke u niz. Gradi kulu od sedam kocaka. • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- dijete na kratko vrijeme ostaje sa nepoznatom osobom
--------	---

26. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • GOVOR- dijete govori o sebi u trećem licu
27. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- kao zečić skakuće na obje noge • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- na slici prepoznaje fine detalje
28. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • PERCEPTIVE SPOSOBNOSTI- prepoznaje sebe na fotografiji • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- zna svoje ime, prihvaća igru JA-TI, inicira vlastitu igru
30. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- dijete oponaša vodoravno i okomito povlačenje crte, reže škarama bez preciznosti • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- razvrstava i razlikuje veliko i malo. Idenične oblike i boje grupira u odgovarajuće skupine. Izvršava tri zadana naloga. • GOVOR- razumije tri prijedloga (u, na, pokraj), razumije postavljena pitanja, recitira kraće pjesmice • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- ne mokri noću, samo na vrijeme traži kahlicu, priključuje se grupnoj vođenoj igri, uživa pomažući odraslima u aktivnosti Aktivnost i znatiželja, ali nerazvijen osjećaj za opasnost, nemogućnost odgode neposrednog zadovoljavanja potreba (<i>Sheridan i sur, 1998</i>).
32-34. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- hoda na prstima i peti naprijed/natrag, modelira kobasicu od plastelina, preskače preko prepreke visine 5 cm, kada mu se pokaže kako se to radi, precrtava krug
36. MJ	<ul style="list-style-type: none"> • MOTORIKA- trči stabilno i brzo, kratko stoji na jednoj nozi. Pravi harmoniku od papira, gradi kulu od 8 kocaka. Jede vilicom. • PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI- razlikuje toplo i hladno, razvrstava žetone po boji i obliku, ispravno sparuje četiri oblika • INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI- razlikuje malo-veliko, dugačko-kratko, na zahtjev daje dva predmeta. Igra je simbolička i

	<p>igra se uloga. Postavlja pitanja, ponavlja tri broja ili rečenicu od tri riječi</p> <ul style="list-style-type: none"> • GOVOR- upotrebljava zamjenice i množinu, koristi zamjenicu JA, priča doživljaje, postavlja pitanja, traži da mu se čitaju omiljene priče. Upotrebljava 600-800 riječi. • SOCIJALNO-EMOCIONALNI RAZVOJ- govori svoj spol i godinu starosti, igru često prati govorom. Koristi riječi: hvala, molim, oprosti.
--	---

1.3. DIJETE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

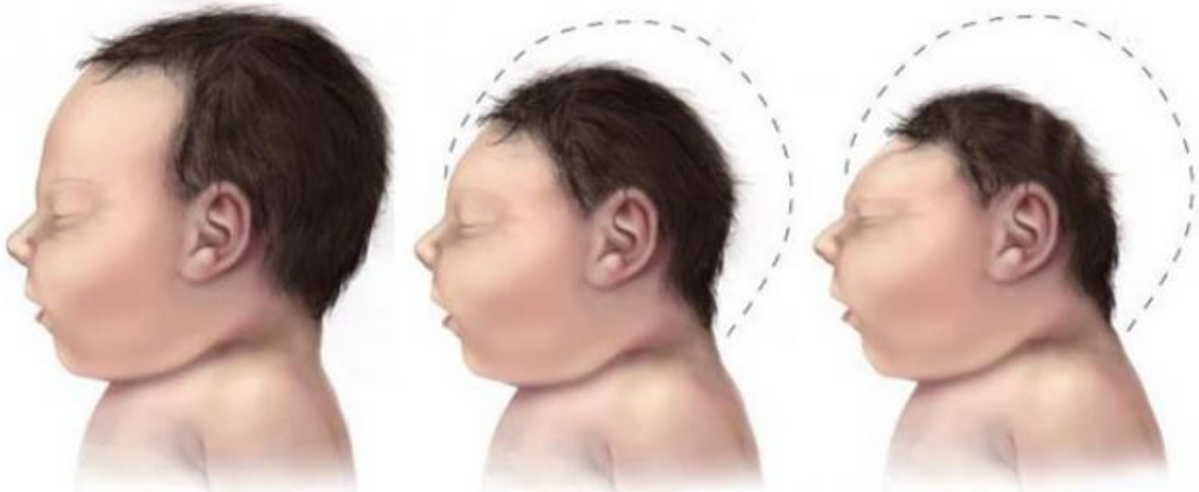
Prema podacima koje navodi Svjetska zdravstvena organizacija, 6-7% djece rođeno je s neurorazvojnim rizikom (*Seme-Ciglenceki, 2003, prema Ljutić, 2012*). Postotak djece rođene s neurorazvojnim rizikom u Hrvatskoj kreće se oko 10%, a u toj skupini su neurorazvojna odstupanja prisutna oko 80% slučajeva (*Mejaški-Bošnjak, 2016*). Prema autoru Poeck (1994) u neurorazvojne čimbenike ubrajamo prenatalna oštećenja, perinatalna oštećenja te rana postnatalna oštećenja središnjeg živčanog sustava. Od sto djece rođene s neurorizikom, kod manje od petero djece nalazimo teške oblike trajnih poremećaja, odnosno cerebralnu paralizu sa pridruženim poremećajima, kognitivni razvojni poremećaj, epilepsiju, hidrocefalus i ostalo (*Haderr-Algra, 2005*).

Jedan od rjeđih i trajnih neuroloških poremećaja je i mikrocefalija o čemu će biti riječi u nastavku rada.

1.3.1. Mikrocefalija

Mikrocefalija označava poremećaj razvoja mozga, ponajprije kore, pri čemu zaostaje rast lubanje i mozga. Može biti primarna i sekundarna. Primarna ili genski uvjetovana je kada nije udružena s drugim malformacijama. Sekundarna je ne genski uvjetovana, odnosno stečena. Posljedica djelovanja štetnih utjecaja vrlo rano u embrionalnoj ili fetalnoj fazi je vrlo malen opseg glave. Preuranjeno zatvaranje šavova lubanje može uzrokovati mikrocefaliju. Opseg glave je ispod 3 centila za dob. Osobe s mikrocefalijom najčešće imaju intelektualne teškoće te boluju od epilepsije. Uz magnetsko-rezonancijsku sliku mozga, potrebno je isključiti i morfološke abnormalnosti njegovog razvoja. Potrebna je potpuna dijagnostička obrada kako bi se otkrili eventualni uzroci poremećaja rada mozga (*Mardešić i sur., 2013*).

Mikrocefalija može biti uzrokovana genetskim abnormalnostima, alkoholom, drogama, određenim toksinima i virusima kojima je izložen fetus za vrijeme trudnoće i oštećuje tkivo mozga. Navodi se i povezanost zika virusa s mikrocefalijom. Simptomi i znakovi mogu uključivati manji opseg glave od normalnog, kratak stas, odgođene motoričke i govorne funkcije, deformacije lica, hiperaktivnost, intelektualne teškoće. Neka djeca mogu imati normalnu inteligenciju i glavu koja će narasti, ali će i dalje biti manja od normalnih krivulja za opseg glave. Ne postoji zahvat ili tretman koji može djetetu vratiti normalni oblik glave. Liječenje se uglavnom fokusira na smanjenje ostalih deformacija i sprječavanje neuroloških posljedica. Djecu s mikrocefalijom obično procjenjuje neurolog zajedno s liječničkim timom. Rani programi intervencije uključuju fizičke, govorne i ostale terapeute koji pomažu maksimizirati sposobnosti i smanjiti disfunkcija. Lijekovi se koriste za kontrolu epileptičkih napada i hiperaktivnosti te za neuromuskularne simptome. Genetsko savjetovanje može biti roditeljima od pomoći pri planiranju budućih trudnoća. Prognoza za djecu s mikrocefalijom ovisi o samoj dijagnozi i dodatnim vezanim teškoćama. Neka djeca imaju samo blagu nesposobnost te se nastavljaju razvijati dalje sukladno razvojnim prekretnicama koje odgovaraju dobi. Nacionalni institut za neurološke poremećaje i moždani udar (NINDS) provodi istraživanja vezana za mikrocefaliju u svojim laboratorijima na National Institutes of Health (NIH) i podupire dodatna istraživanja kroz potpore velikim zdravstvenim ustanovama širom zemlje (*Medicinenet, 2018*).

Slika 8. Prikaz djeteta urednog razvoja te djeteta s mikrocefalijom

1.3.2. Rehabilitacija djece s teškoćama u razvoju

Dijete s teškoćama u razvoju potrebno je što ranije uključiti u programe rane intervencije. U ranoj intervenciji stručnjak provodi individualni plan, prilagođava sredstva i aktivnosti djetetu, ukazuje na ono što dijete može, daje preporuke za uređenje prostora u kojem dijete boravi, pruža potrebnu podršku roditeljima za provođenje aktivnosti, opservira i evaluira dijete kroz duže vremensko razdoblje, usmjerava na provođenje aktivnosti koje će optimizirati djetetov razvoj. Njegova važna uloga je i prenošenje informacija, komunikacija sa ostalim stručnjacima koji rade s djetetom izvan obiteljskog okruženja te davanje uvida u funkcioniranje obitelji (*UNICEF i Mali dom, 2010*). Rizici čimbenika najčešće su udruženi. Ranom dijagnostikom neurorizika, uključivanjem djeteta u odgovarajući rehabilitacijski postupak te sustavnim praćenjem može se prevenirati i utjecati na tijek razvoja teškoće.

1.3.3. Rana intervencija

Važnost rane intervencije u djetinjstvu je u posljednje vrijeme prepoznata u znanosti i u javnosti. Za vrijeme trudnoće, tijekom samog poroda te u ranoj novorođenačkoj dobi različita stanja mogu nepovoljno utjecati na rast i razvoj ploda s kasnijim teškoćama u razvoju. Rana intervencija podrazumijeva multidisciplinarne postupke od rođenja do djetetove 5 ili 6 godine s ciljem minimiziranja teškoća, poboljšanja zdravlja i dobrobiti djeteta, prevenciji funkcionalnog poboljšanja te poboljšanja funkcioniranja obitelji. Tim koji provodi cjelokupni habilitacijski tretman čine liječnici različitih specijalnosti, rehabilitator, fizioterapeut, radni terapeut, logoped, psiholog, medicinska sestra te ostali stručnjaci koji dolaze u kontakt s djetetom. Kao posebno važne članove tima bitno je istaknuti roditelje. Individualiziranim razvojem, edukacijsko-rehabilitacijskim i terapijskim postupcima za djecu zajedno s pomno planiranom podrškom njihovim obiteljima postiže se ostvarenje zadanih ciljeva. Rane edukacijske strategije koriste prednost plastičnosti mozga (*Pinjatela, Joković Oreb, 2010*).

Plasticitet živčanog sustava može se definirat kao proces izgradnje i reorganizacije veza između živčanih stanica. Navedeni procesi odvijaju se za vrijeme normalnog funkcioniranja tijekom cijelog života, a ne samo kod patoloških stanja. Ranim uključivanjem ugrožene novorođenčadi u neurorazvojne i habilitacijske programe se zbog plastičnosti mozga mogu prevenirati trajna psiho-motorna oštećenja. Plasticitet živčanog sustava ranim stimulacijama potiče mozak na reorganizaciju gdje će zdravi dijelovi preuzeti funkciju oštećenog dijela (*Ljutić, Joković Oreb i Nikolić, 2012. prema Bošnjak-Nadž i sur., 2005*).

Jedna od procjena koju dijete prolazi je edukacijsko-rehabilitacijska procjena čiji cilj nije samo utvrditi smetnje u razvoju, već i djetetove jake strane i prednosti. Područja koja obuhvaća procjena su razlog dolaska, podaci o hranjenju i spavanju, senzorička integracija, motorički razvoj, socijalne interakcije, spoznajni razvoj i igra te djetetova komunikacija (jezik, komunikacijske vještine). Kompletna i uspješna procjena s donesenim zaključkom prvi je korak u planiranju programa intervencije. Po završetku edukacijsko-rehabilitacijske procjene, stručnjak roditeljima na temelju dobivenih i opserviranih rezultata daje preporuke i mišljenja te predlaže sastavnice individualnog edukacijskog-rehabilitacijskog plana..

Stručnjak iz područja rane intervencije provodi individualni plan, ukazuje na ono što dijete može, daje prijedloge za uređenje prostora u kojem dijete boravi, prilagođava aktivnosti i sredstva djetetu te pruža podršku roditeljima u provođenju aktivnosti dajući informacije i prezentirajući ih. Kroz dulje vremensko razdoblje opservira i evaluira dijete, osigurava ravnotežu više razvojnih područja te usmjerava na provedbu aktivnosti koje će utjecati na optimalni razvoj djeteta. Važna uloga stručnjaka je i jačanje otpornosti same obitelji. Pomaže obitelji zadržati zdrave obrasce funkcioniranja i u oporavku od stresnih događaja. Za rast i razvoj djeteta važno je osvješćivanje i definiranje roditeljskih snaga te svakodnevno jačanje i podržavanje roditeljskih kompetencija (*UNICEF i Mali dom, 2010*).

1.3.4. Stručna podrška u obitelji

Radom u obitelji, stručnjak se često susreće s različitim pitanjima vezanim za dijagnozu i prognozu. Rehabilitator treba roditeljima, na njima razumljiv i prihvatljiv način, objasniti što piše u pojedinim nalazima. Treba biti podrška u svim trenucima, prihvatiti sva emocionalna stanja roditelja, preraditi ih, te im vratiti u jasnoj i razumljivoj formi. Ukoliko roditelji shvate da su stanja u kojima se nalaze normalna, bit će im lakše nositi se s emocionalnim problemima. Tek nakon što roditelj ublaži svoje probleme vezane za razvoj djeteta, moći će se kvalitetnije posvetiti djetetu. Na roditelje utječu i različiti čimbenici iz okoline. To mogu biti sustavi podrške od strane državnih službi, ali i članovi obitelji. Važno je da rehabilitator radi i sa ostalim članovima obitelji, pogotovo ukoliko bake i djedovi žive u istom kućanstvu s roditeljima i djetetom. Područje rada koje se nikako ne smije zaboraviti je rad sa braćom i sestrama djeteta s teškoćama u razvoju. Kako bi ih zaštitili, roditelji im često ne govore istinu u vezi teškoće i stanja brata ili sestre skrivajući svoja emocionalna stanja koja ipak djeca osjete. Rehabilitator koji radi na području rane intervencije, što podrazumijeva rad u domu obitelji djeteta, mora biti senzibiliziran za probleme s kojima se obitelj susreće. Važno je biti otvoren za prihvaćanje roditelja bez ikakvih predrasuda te

voditi računa da procjena roditelja ne utječe na sam rad s djetetom (*UNICEF i Mali dom, 2010*).

1.4.1.2. Obiteljska mapa (PRILOG 1)

Obiteljska mapa skup je podataka o djetetu i obitelji koju popunjavaju roditelji, članovi obitelji i stručnjaci uključeni u rehabilitaciju djeteta. Služi kao svojevrsna pomoć i podrška obiteljima. Mogu ju nositi sa sobom na preglede, terapije, na sva mjesta na kojima se raspravlja o razvoju i stanju njihova djeteta. Može poslužiti i profesionalcima kako bi pružila obavijest o podršci koju ima obitelj te kako bi sva dokumentacija o djetetu bila na jednom mjestu. Svrha obiteljske mape je poticati zajedničko planiranje, olakšati koordinaciju između više stručnjaka i različitih ustanova, poticati sve uključene da redovno upisuju nove informacije o djetetu i obitelji. Ova mapa posebno je korisna ako se obitelj sastaje s puno različitih stručnjaka.

Podijeljena je u nekoliko poglavlja: to sam ja, obitelj, stručnjaci uključeni u rad s djetetom, bilješke i planovi, kontakti, dokumentacija.

„To sam ja“ poglavlje je o korisniku. Kako komuniciram, Mjesta na koja volim ići, Moji prijatelji, Stvari koje ne mogu podnijeti, Posebni ljudi neka su od poglavlja navedena u mapi. Moguće je umetnuti dodatne stranice i slike.

„Obitelj“ je poglavlje o obitelji djeteta i samom djetetu koje sadrži podatke kao što su datum rođenja, podaci o roditeljima, braći i sestrama, kontakti i slično. Može pomoći na način da roditelji ne moraju svaki puta ponavljati iste podatke kada odlaze na preglede i terapije jer se ovdje mogu upisati svi podaci o stanju djeteta, ograničenjima i jakim stranama.

„Stručnjaci uključeni u rad s djetetom“ je poglavlje koje bi trebali popuniti stručnjaci. Važno je upisivati datume jer se podaci mijenjaju kako dijete raste. Pomaže stručnjaku dobiti informacije o tome što je do sada učinjeno, koje stručnjake je obitelj do sada posjetila i slično. Služi kao podsjetnik o terminima pregleda, terapija te daje informaciju stručnjacima o dogovoru za slijedeći sastanak.

„Bilješke i planovi“ je poglavlje koje služi kao podsjetnik i mjesto gdje se pregledno mogu naći informacije o mjesečnim obavezama, pomaže kao predložak

za raspravu i dogovor sa stručnjacima, daje uvid o trenutnoj vrsti usluga i podrške koju obitelj prima. Poglavlja u ovom dijelu su: Plan usluga koje su nam potrebne, Prioriteti i slijedeći koraci, Bilješke te Mjesečni planer.

„Kontakti“ je dio mape sa podacima o ustanovama, udrugama, centrima i slično.

„Dokumentacija“ je dio obiteljske mape predviđen za svu dokumentaciju koju roditelj smatra potrebnom prilikom odlaska na terapije, preglede i slično. Primjerice: mišljenja, rezultati procjena, nalazi sa zadnjeg pregleda, otpusna pisma (*UNICEF i Mali dom, 2010*).

1.4.1.3. Individualni obiteljski plan podrške (PRILOG 2)

Individualni obiteljski plan podrške dokument je koji služi kao vodič pružatelju usluga i obitelji djeteta te dokumentira proces rane intervencije. Stvarajući ovaj dokument, obitelji i stručnjaci rade kao tim kako bi planirali, implementirali i evaluirali specifične potrebe, prioritete i resurse obitelji.

U prilogu sadrži slijedeće:

- Inicijalno funkcioniranje djeteta na područjima spoznaje, motorike, komunikacije, socio-emosivnog razvoja, senzoričkog stupnja razvoja
- Obiteljske prioritete, resurse i usmjerenost na poticanje djetetovog razvoja
- Intenzitet, frekvenciju i metodu pružanja specifičnih usluga rane intervencije
- Okolinu u kojoj će se odvijati pružanje usluga
- Izradu dugoročnih ciljeva kroz timski rad
- Izjavu o suglasnosti sa kreiranim Individualnim obiteljskim planom podrške

Individualni obiteljski plan podrške sadrži i individualni edukacijski plan za korisnika koji je, kao što sam naziv govori, usmjeren na korisnika, za razliku od individualnog obiteljskog plana podrške koji je usmjeren na obitelj.

Nakon razdoblja opservacije, izrađuje se Individualni plan podrške za dijete i njegovu obitelj koji se potom prezentira roditeljima pa nakon toga stručnom timu. Potrebno je da roditelji svojim potpisom daju suglasnost za provođenje programom predviđenih aktivnosti. Njegova glavna funkcija je praćenje napretka djeteta i evaluacija zadanih ciljeva (*UNICEF i Mali dom, 2010*).

2. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

2.1. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Rana intervencija ima veliku važnost za dijete s teškoćama u razvoju i njegovu obitelj. S programima rane intervencije potrebno je što ranije započeti kako bi se iskoristio plasticitet mozga i maksimizirao djetetov razvoj. U programu Marie Montessori pet je odgojnih područja za djecu do tri godine. Većina postojećih istraživanja proučava upotrebu Montessori pedagogije i njezinih načela kod starije djece, a ovim radom se želi poteknuti korištenje Montessori elemenata u edukacijsko-rehabilitacijskom radu kod male djece u sklopu rane intervencije.

U skladu s navedenim, postavljen je problem istraživanja:

Ovim istraživanjem želi se doprinijeti vrjednovanju provedbe edukacijsko-rehabilitacijskog programa u kojem su korišteni elementi Montessori pedagogije za dijete s teškoćama u razvoju na području svakodnevnih aktivnosti i fine motorike te području osjetilnosti kako bi se doprinijelo kvaliteti pružene podrške i daljnjem razvoju programa.

2.2. CILJ ISTRAŽIVANJA

U skladu s problemom, postavljen je cilj istraživanja:

Cilj ovog istraživanja je izrada, provedba i evaluacija edukacijsko-rehabilitacijskog programa za obitelj i dijete s teškoćama u razvoju te izrada obiteljske mape i individualiziranog obiteljskog plana podrške.

3. HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA

Sustavnim praćenjem, bilježenjem podataka o djeci te što ranijim uključivanjem djeteta u rehabilitacijske tretmane većina poremećaja može se prevenirati te maksimizirati djetetove sposobnosti (*Pinjatela i Joković Oreb, 2010*).

Primjena načela Montessori pedagogije mogu pozitivno utjecati na razvoj djeteta. Sukladno temeljnim načelima, Montessori pedagogija usredotočena je na ključne razvojne događaje kod djece između tri i pet godina. Kod mlađe djece fokus je na razvoju fizičkih i jezičnih vještina. Primjerice, četverogodišnjaci rade na razvoju finih motoričkih vještina i na svakodnevnim aktivnostima. Učenje je usmjereno na djecu: plan i program je kreiran prema potrebama svakog pojedinog djeteta što im omogućuje da istražuju i uče vlastitim tempom. Važno je spomenuti i okruženje koje potiče red; svi predmeti imaju točno određeno mjesto na kojem se nalaze. Kada dijete završi s aktivnošću, pribor vraća natrag na odgovarajuće mjesto. Osjećaj reda pomaže u procesu učenja. Kada dijete radi i igra se u predvidivom i urednom području može osloboditi kreativnost i potpuno se usredotočiti na sam proces učenja (*Grace Chen, 2013*).

U skladu s navedenim problemom i ciljem istraživanja postavljena je i slijedeća hipoteza:

Ho: Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u svim varijablama procjene.

Iz ove polazne hipoteze, u skladu s edukacijsko-rehabilitacijskim programom moguće je izvesti slijedeće hipoteze:

H1.1 : Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u varijablama svakodnevnih aktivnosti i fine motorike.

H1.2 : Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u varijablama osjetilnosti.

4. METODE ISTRAŽIVANJA

4.1. UZORAK ISPITANIKA

U istraživanju je sudjelovao jedan dječak kronološke dobi od 3 godine s dijagnozom mikrocefalije, poremećajem hranjenja te specifičnim miješanim razvojnim poremećajem.

Edukacijsko-rehabilitacijski program provodio se jedan put tjedno od siječnja 2018. sve do lipnja 2018. u obiteljskom domu dječaka. Rad je bio usmjeren prvenstveno na samo dijete, a potom i na njegovu obitelj.

Prije početka same provedbe programa, roditelji su potpisali *Suglasnost za provedbu programa* u sklopu diplomskog rada: Korištenje elemenata Montessori pedagogije u edukacijsko-rehabilitacijskom radu.

Dječak je rođen iz majčine treće trudnoće koja je uredno protekla. Porod je bio u 37. tjednu, a majka navodi da je u 32. tjednu zabilježeno da se dijete više ne razvija. Dijete je imalo 2140 grama i 45 centimetara. Od rođenja se zbog mikrocefalije i prenatalno postavljene sumnje na tahikardiju redovito kontrolira kod neuropedijatra, neurokirurga i genetičara. Napravljen je Kariogram koji je uredan te FISH na Miller Dieker sy koji se pokazao negativan. MR mozga je pokazao frontalno vidljiv simplificirani giralni uzorak koji odgovara mikrolizencefaliji s mikrocefalijom. Ne može se jasno identificirati corpus calosum u kontinuitetu. Obostrano je reduciran volumen frontalnih režnjeva (*Neuropedijatar, KBC Sestre Milosrdnice*).

Afektom toplo dijete. Emocionalne reakcije prate socijalnu situaciju. Odaziva se na ime. Slijedi jednostavne upute. Zainteresiran je za ponuđene aktivnosti. U ponašanju je češće u pokretu. Pokazuje kažiprstom. U radu je potrebno usmjeravanje, vođenje i pomoć. Stavlja kocku na kocku. Pri manipulaciji koristi obje ruke, češće desnu. Ne pokazuje na upit jednostavne likove (zeko, medo, stolica). U sjedećem stavu leđa su okrugla, povremeno sjedi među nogama. Čučanj je na široj osnovi (*Edukacijski rehabilitator, KBC Sestre Milosrdnice*).

Igra je istraživačka i funkcionalna. Poznaje funkcije predmeta iz svakodnevnog života i koristi ih u igri. Ima razvijene vještine združene pažnje. U komunikacijske svrhe koristi neverbalne oblike komunikacije, najčešće pogled, facijalnu ekspresiju te kontaktnu i pokaznu gestu. Poznaje dijelove tijela. Pokazuje veći interes za slikovne materijale (*Logoped, KBC Sestre Milosrdnice*).

Motorički je nemiran te je prisutna brza izmjena aktivnosti. Traži skrivene predmete, lista slikovnicu, pokazuje kažiprstom, ali ne na tražene predmete. U aktivnostima samozbrinjavanja sudjeluje ispod očekivane razine za dob. Majka navodi kako jede isključivo miksanu hranu te probleme sa žvakanjem i gutanjem krute hrane. Još ne prinosi žlicu ustima te je potrebna asistencija i kod aktivnosti pijenja (*Radni terapeut, KBC Sestre Milosrdnice*).

Dječak komunicira u imperativne i deklarativne svrhe. Na zahtjev maše „pa-pa“ te daje pusu. Poznaje funkcije predmeta iz okoline te izvršava i razumije jednostavne naloge. Uporan je u ostvarenju vlastitih htjenja, no zabranu ovdje razumije i poštuje. Pogledom istražuje predmete u sobi, uz poticaj uzima ponuđene materijale. Reagira na zvukove te se okreće u smjeru zvuka (*Psiholog, KBC Sestre Milosrdnice*).

4.2. VARIJABLE I KRITERIJI PROCJENE

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je instrument procjene po uzoru na već postojeće varijable. U svrhu istraživanja definirane su varijable koje su omogućile evaluaciju rehabilitacijskog programa u smislu kvantitativne procjene.

Varijable kvantitativne procjene definirane su za slijedeće skupine varijabli:

Tablica 4. Varijable svakodnevnog života i fine motorike

KVANTITATIVNA OBRADA		
Svakodnevne aktivnosti i fina motorika		
REDNI BROJ	NAZIV VARIJABLE	ŠIFRA
1.	Skupljanje sitnih predmeta jedan po jedan	SSP
2.	Nizanje tjestenine na špagu	NTŠ
3.	Nizanje tjestenine na drveni štapić	NTDŠ
4.	Povezuje predmet sa njegovom upotrebom	PPU
5.	Kompletira slagalicu od 4 dijela	KSD
6.	Zakopčava veliku dugmad	ZVD
7.	Pranje ruku	PR
8.	Presipanje graha iz jedne posudice u drugu (bez prosipanja)	PGPD
9.	Metenje graha na označeno mjesto	MGOM

10.	Umetanje jednostavnih umetaljki na predviđeno mjesto	UJUM
11.	Pokazivanje na upit određene umetaljke/životinje	PUOU
12.	Izvršavanje naloga	IZVN
13.	Precrtava krug	PK
14.	Prenosi predmet na žlici od točke A do točke B	PPŽT
15.	Pospremanje nakon završenih aktivnosti	PNŽA
16.	Oponaša savijanje papira	OSP

Tablica 5. Varijable osjetilnosti

KVANTITATIVNA OBRADA		
OSJETILNOST		
REDNI BROJ	NAZIV VARIJABLE	ŠIFRA
17.	Gradi toranj od čašica	GTČ
18.	Umetanje čaša po veličini	UČV
19.	Traženje skrivenih predmeta u kin. Pijesku	TSPP
20.	Imitacija kuglice od plastelina	IKP
21.	Imitacija valjka od plastelina	IVP
22.	Povezivanje zvukova sa slikom životinje	PZSŽ

23.	Prepoznavanje dijelova tijela	PDT
24.	Prepoznavanje plave boje	PPB

Varijable su kreirane po uzoru na već postojeće iz materijala Opće defektološke dijagnostike (praktikum) (*Povše Ivkić i Govedarica, 2000*). Za procjenu su korištena slijedeća poglavlja: gnostička organiziranost-procjena poznavanja dijelova tijela, procjena doživljaja tijela u prostoru-prema modelu, prema modelu uz verbalno objašnjenje te izvršavanje naloga samo verbalnim zahtjevom te poglavlje spoznajna organiziranost-rano djetinjstvo; treća godina života, uzrast od dvadeset četiri do trideset šest mjeseci. Slijedeći materijal korišten za procjenu je HELP- elementi razvojnih oblasti autorice *Stephanie Parks Warshaw (1995)* na područjima regulacija/organizacija čula, kognitivni razvoj, gruba motorika, fina motorika, socijalno emocionalni razvoj i samopomoć.

U prilogu br. 3 nalaze se zadaci i pripadajući kriteriji procjene za pojedinu aktivnost.

Uspješnost izvođenja pojedinog zadatka procjenjuje se na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva.

Tablica 6. Kriterij procjene po uzoru na skalu Likertovog tipa

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4.3. EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKI PROGRAM

4.3.1. Način provođenja programa

Temeljem definirane polazne hipoteze, napravljen je slijedeći plan istraživanja:

- a) Procjena djeteta temeljem već postojećih standardiziranih testova procjene te temeljem kreiranog testa procjene
- b) Inicijalno, medijalno i finalno praćenje napretka djeteta
- c) Provedba individualiziranog edukacijsko-rehabilitacijskog programa
- d) Kreiranje Individualnog obiteljskog plana podrške
- e) Izrada Obiteljske mape

Za inicijalnu, medijalnu i finalnu procjenu kreiran je skup aktivnosti/zadataka na temelju postojećih, standardiziranih testova procjene te po uzoru na Razvojnu mapu.

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je Individualni obiteljski plan podrške (Prilog 2.) te Obiteljska mapa (Prilog 1.) po uzoru na primjer obiteljske mape nastalu provedbom stručnog projekta: Rana intervencija u djetinjstvu: Stručna podrška u obitelji djece s razvojnim odstupanjima/teškoćama (0-3). U suradnji: Grad Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Malidom Zagreb (2010/11).

Program se provodio u obitelji u prijednevnom satima kada je dijete bilo odmorno i sito, u dnevnoj sobi gdje dijete inače provodi slobodno vrijeme i igra se.

Program je prvenstveno bio usmjeren na dijete, a potom i na osnaživanje obitelji, jačanje njihovih kompetencija.

Za provođenje aktivnosti su korišteni različiti zadaci po uzoru na priručnike: 100 aktivnosti prema Montessori metodi (*Herrmann, 2018*), Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori (*Schafer, 2015*), Montessori učenje kroz igru (*Britton, 2000*), Razvojne mape (*Ivić i sur. 2003*) te različite didaktičke igračke, umetaljke, ali i predmeti iz svakodnevnog života kao što su čašice, žlica, grah i slično.

4.3.2. Individualni edukacijsko-rehabilitacijski program

Edukacijsko-rehabilitacijski program provodio se jedan puta tjedno u vremenskom razdoblju od siječnja 2018. do lipnja 2018. a bio je usmjeren na dijete i obitelj. Trajanje edukacijsko-rehabilitacijskog programa bilo je do 60 minuta, ovisno o djetetovoj koncentraciji i pažnji. Program se provodio se u kućnim uvjetima, u obiteljskom domu dječaka. Poticao se razvoj djeteta na području fine motorike, osjetilnosti te samostalnosti i svakodnevnog života. Program usmjeren na obitelj sastojao se od:

- **Pružanja podrške**-važno je bilo uspostaviti odnos povjerenja između edukacijskog rehabilitaotra i roditelja. Roditelji su u svakom trenutku mogli postavljati različita pitanja o programu i razvoju djeteta te su bili saslušani o problemima koji ih muče.
- **Savjetovanje roditelja**-roditelji su bili upoznati sa razvojem svog djeteta i razvijanjem potrebnih kompetencija
- **Aktivno slušanje**- Edukacijski rehabilitator pažljivo je slušao roditelje dok su razgovarali te je sve mogao ponoviti. Također, treba pokazati razumijevanje za roditeljske nesigurnosti i nedoumice vezane uz razvoj svog djeteta.

4.3.2.1 Program za poticanje osjetilnosti

Tablica 7. Program za poticanje osjetilnosti

PODRUČJE RADA:	OSJETILNI ŽIVOT
Ciljevi i zadaci	Upoznavanje s bojama-prepoznavanje i razlikovanje, upoznavanje s različitim teksturama, povezivanje dijelova u cjelinu, razvoj perceptivnih sposobnosti, razvoj percepcije oblika, razlikovanje oblika i veličina,
Aktivnosti	Vježbe za poticanje perceptivne sposobnosti
Sredstva	Kinetički pijesak, različiti mali predmeti/figurice, plastelin u bojama, pomponi u bojama, čašice u bojama
Vrijeme provođenja	25 min
Metode rada	Demonstracija, poticanje, vježbanje, uključivanje, generalizacija, igra
Oblici rada	Individualno

Opis aktivnosti	<ul style="list-style-type: none">- Lov na blago: tražiti skrivene predmete u kinetičkom pijesku- Izrada različitih oblika od plastelina-imitacija- Povezivanje plastelina u određenoj boji sa predmetom u istoj boji- Precrtavanje kruga-povezivanje zvuka sa životinjom
-----------------	---

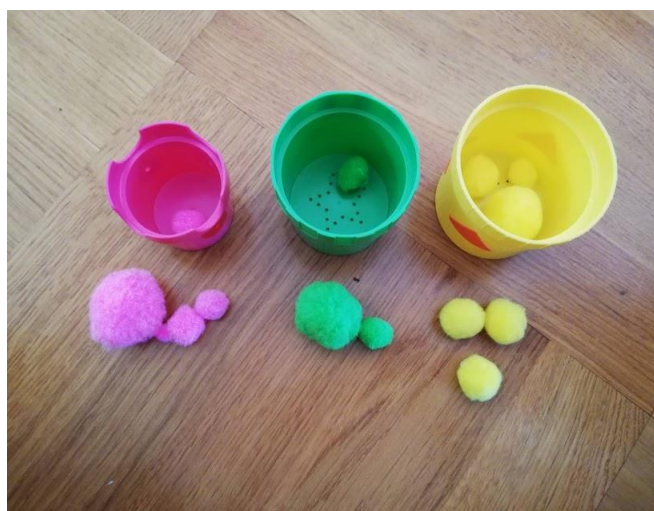
4.3.2.2. Aktivnosti za poticanje osjetilnosti

Slika 9. Lov na blago

Slika 10. Plastelin u bojama,
Svaka boja ima različiti miris (voćni)

Slika 11. Razvrstavanje po bojama

Slika 12. Razvrstavanje po bojama-
plava

Slika 13. Razvrstavanje po bojama-
žuta

Slika 14. Razvrstavanje po bojama-zelena

Slika 15. Slikovnica za učenje boja

Slika 16.
Igračka za pomoć pri usvajanju dijelova tijela (dječakova najdraža igračka), povremeno korištena

Slika 17. ,slika 18. i slika 19.
Slaganje tornja od 7 čašica po veličini i umetanje čašica

4.3.2.3. Program za poticanje aktivnosti iz svakodnevnog života

Tablica 8. Program za poticanje aktivnosti iz svakodnevnog života

PODRUČJE RADA:	AKTIVNOSTI IZ SVAKODNEVNOG ŽIVOTA
Ciljevi i zadaci	Razvijanje manipulativne sposobnosti, fine motorike šake, poticanje samostalnosti i neovisnosti, usvajanje diferenciranosti i manipulativne sposobnosti prstiju, razvoj vizuo-motorne koordinacije
Aktivnosti	Aktivnosti za poticanje motorike ruku i fine motorike šake, aktivnosti za poticanje samostalnosti i neovisnosti
Sredstva	Čašice različite veličine u bojama, dječja metla, tijesto, grah, žlica, jednostavne puzzle, umetaljka
Vrijeme provođenja	25 min
Metode rada	Demonstracija, poticanje, vježbanje, uključivanje, generalizacija, igra
Oblici rada	Individualno
Opis aktivnosti	-presipanje graha iz jedne posudice u drugu -presipanje graha pomoću žlice iz jedne posudice u drugu -skupljanje graha jednog po jednog u posudicu -metenje graha sa poda na označeno mjesto

	<p>-umetanje jednostavnih umetaljki (domaće životinje, traktor) na predviđeno mjesto</p> <p>-prepoznavanje i pokazivanje na upit određene umetaljke</p> <p>-slaganje tornja od čašica u boji različitih veličina</p> <p>-umetanje čašica jednu u drugu po veličinama</p> <p>-sastavljanje jednostavnih puzzli koje se sastoje od 2/3/4/5 komada</p> <p>-nakon završenih aktivnosti sve stvari pospremiti na svoje mjesto</p> <p>-prenošenje graha na žlici od točke A-B</p>
--	---

4.3.2.4. Aktivnosti iz područja svakodnevnog života

Slika 20. Zelena i plava stolica na kojima smo sjedili, a koje su nam koristile za povezivanje boja te za aktivnosti praktičnog života.

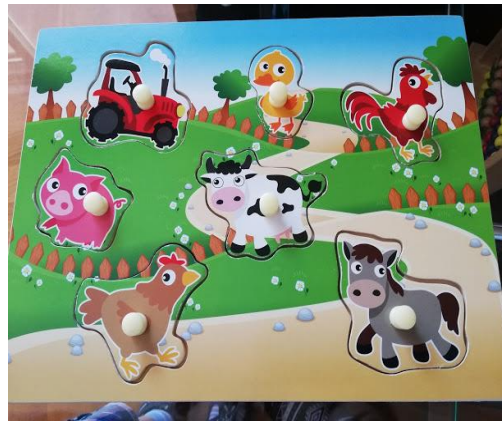
Slika 21. i 22.

Kompletiranje puzzli od 2 do 5 dijelova

Slika 23. i 24.

Nizanje tjestenine na drveni štapić
*Poticanje okulomotorne koordinacije i
pravilnog hvata.*

Slika 25. i 26.

Umetanje jednostavnih umetaljki
 Poticanje koordinacije oko-ruka, vizualne
 memorije i vizuokonstruktivne percepcije

Slika 27.

Presipanje graha iz jedne posudice u drugu

Slika 28.

Presipanje graha iz jedne posudice u drugu
 pomoću žlice

Slika 29.

Sakupljanje zrna graha jedno po jedno

Slika 30.

Pribor za metenje graha na označeno mjesto

4.4. METODA OBRADE PODATAKA

Kao metoda obrade podataka u ovom diplomskom radu korištena je deskriptivna statistika. Deskriptivna statistika se bavi organizacijom prikupljenih podataka i njihovim sažetim opisom pomoću numeričkih i grafičkih prikaza. Rezultati dobiveni provedbom istraživanja prikazani su tablično i slikovno, pomoću grafičkog prikaza. Ovisno o vrsti prikupljenih podataka i cilju njihova prikazivanja, koriste se različite vrste grafičkog prikaza. Poligoni frekvencija i histogrami su najčešće korišteni. U ovom istraživanju korišteni su histogrami uz prikaz rezultata na inicijalnom, medijalnom i finalnom mjerenju na jednom ispitaniku. Histogram je stupičasti dijagram koji se sastoji od niza pravokutnika čije površine (visine) odgovaraju rezultatima na pojedinom mjerenju (*Makek, 2017*).

Za pregledno prikazivanje važnih podataka u istraživanju koriste se slikovni prikazi. Jedan od oblika slikovnog prikaza koji omogućuje jasno i cjelovito zahvaćanje odnosa među podacima je grafički prikaz. Jasan prikaz međuovisnosti veličina,, mogućnost uočavanja zakonitosti, uočavanje grubih pogrešaka, uočavanje odstupanja mjernog trenda neke su od prednosti grafičkog prikaza nad isključivo numeričkim prikazom (*Bubić, 2015*).

5.REZULTATI I RASPRAVA

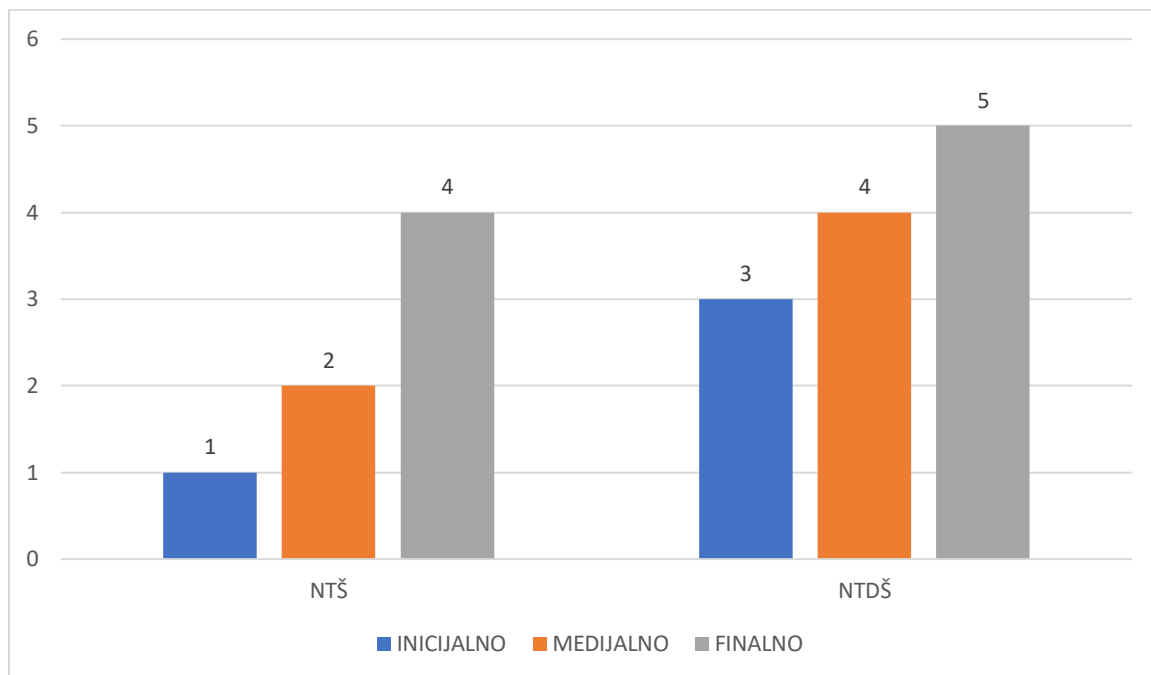
5.1.REZULTATI NA VARIJABLAMA IZ PODRUČJA SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI I FINE MOTORIKE

U slijedećoj tablici prikazani su dobiveni rezultati u inicijalnom, medijalnom i finalnom mjerenju na varijablama iz područja svakodnevnih aktivnosti i fine motorike.

Tablica 9. Rezultati na varijablama iz područja svakodnevnih aktivnosti i fine motorike

1. SKUPINA VARIJABLI IZ PODRUČJA SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI I FINE MOTORIKE			
BROJ I ŠIFRA VARIJABLE	INICIJALNO	MEDIJALNO	FINALNO
1.SSP	3	4	4
2. NTŠ	1	2	4
3. NTDŠ	3	4	0
4. PPU	0	1	1
5. KSD	2	3	4
6. ZVD	1	2	3
7. PR	0	1	1
8. PGPD	0	1	1
9. MGOM	0	0	1
10. UJUM	3	4	5
11. PUOU	3	4	5
12.IZVN	0	1	1
13. PK	0	0	1
14.PPŽT	0	1	1
15. PNZA	0	1	1
16. OSP	0	1	1

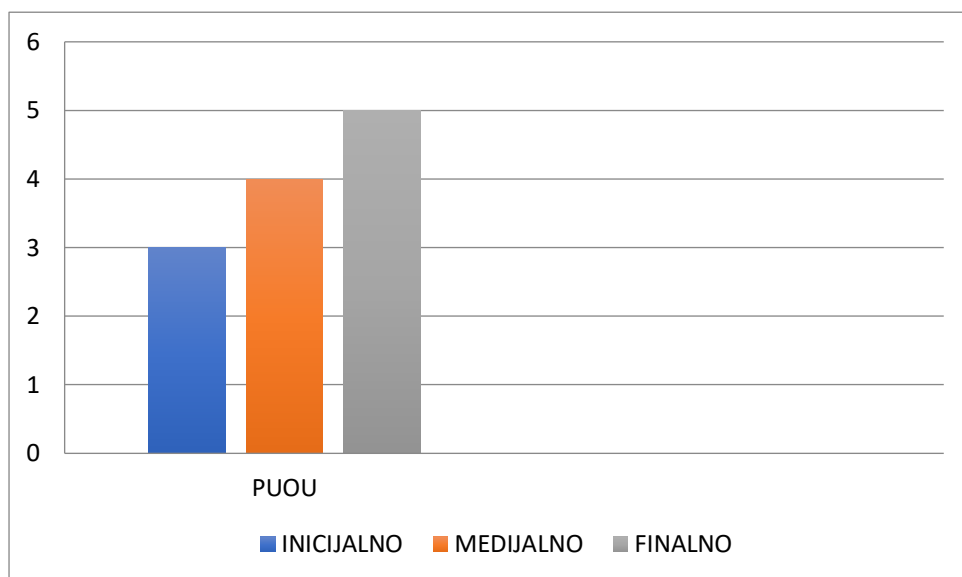
GRAF 1. Rezultati na varijablama Nizanje tjestenine na špagu (2.NTŠ) i Nizanje tjestenine na drveni štapić (3.NTDŠ).

U slijedećem grafičkom prikazu vidljivo je da na varijabli Nizanje tjestenine na špagu (2.NTŠ) u inicijalnom mjerenju je dobiven jedan bod što prema kriterijima procjene znači da u dvije minute nije uspješno na špagu stavljen niti jedan makaron. U medijalnom mjerenju je rezultat broj dva što pokazuje da je uspješno stavljen jedan makaron u dvije minute na špagu dok su u finalnom mjerenju uspješno stavljena tri makarona. Ukupno je bilo ponuđeno pet makarona.

Na varijabli Nizanje tjestenine na drveni štapić (3.NTDŠ) u inicijalnom mjerenju je na drveni štapić stavljeno više od jednog makarona. U medijalnom mjerenju uspješno je stavljeno tri i više dok su u finalnom mjerenju svi makaroni uspješno stavljani. Vremenski period je dvije minute, a ponuđeno je bilo deset makarona.

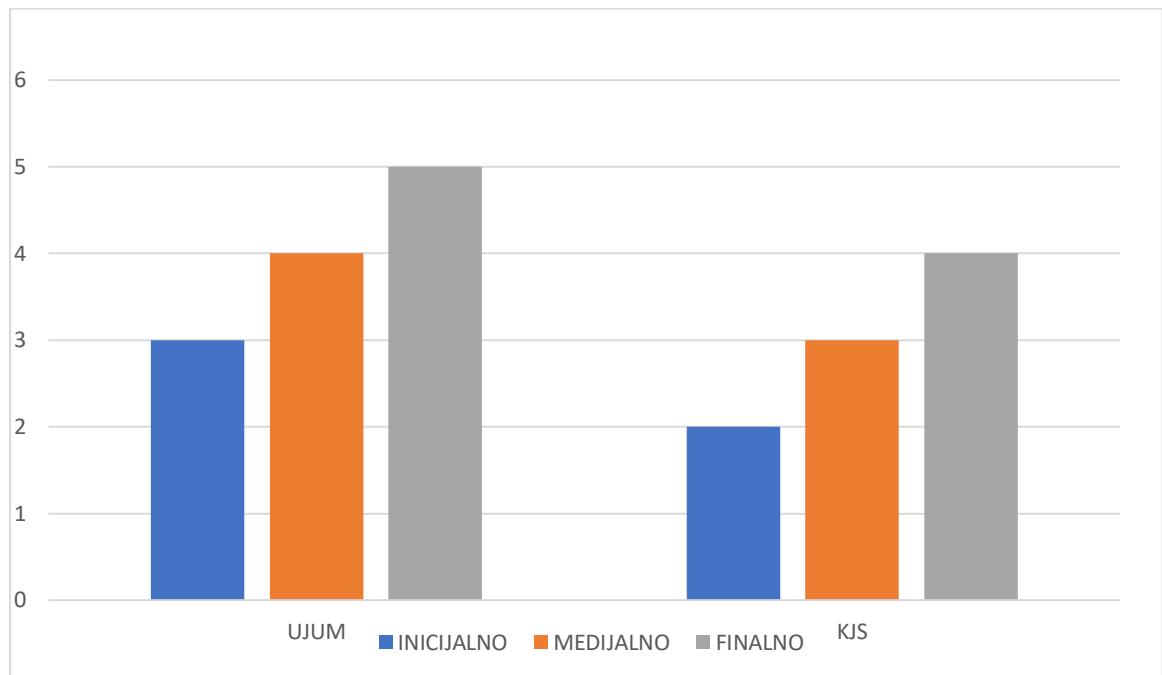
GRAF 2. Rezultat na varijabli Pokazivanje na upit određene umetaljke (11.PUOU).

Na varijabli Pokazivanje na upit određene umetaljke (11.PUOU) u inicijalnoj procjeni je ostvareno tri boda što znači da na upit točno dodaje više od dvije tražene životinje.

U medijalnom mjerenju na upit dodaje više od pet traženih životinja dok u finalnom mjerenju na upit dodaje sve tražene životinje.

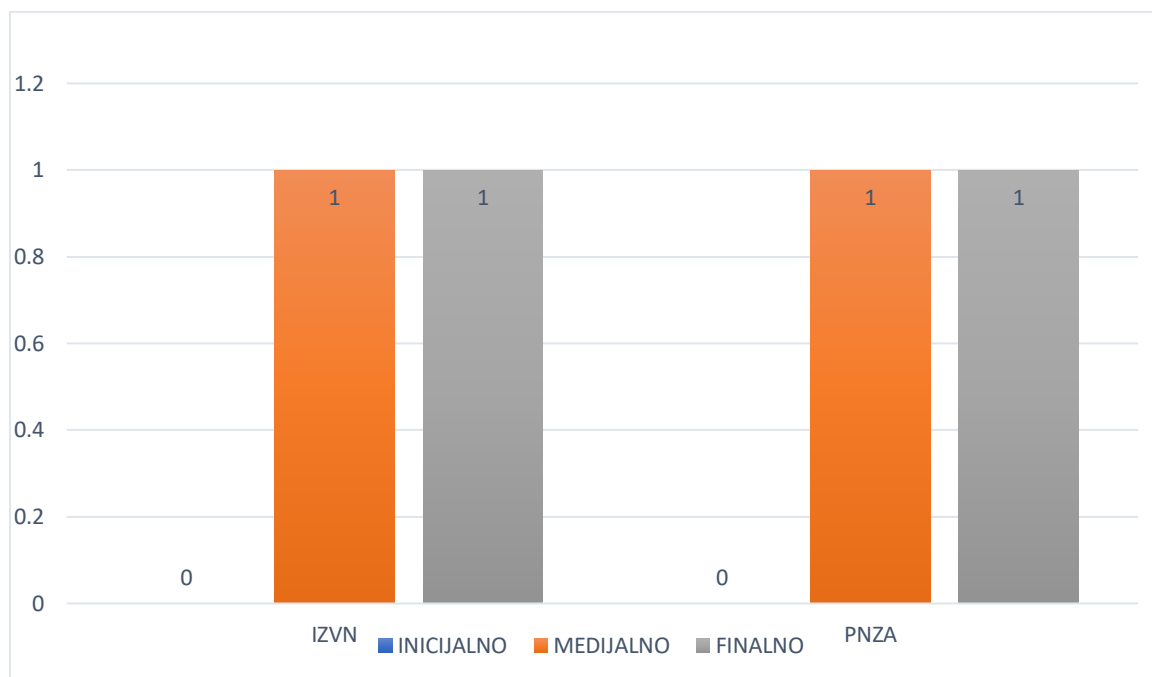
GRAF 3. Rezultati na varijablama Umetanje jednostavnih umetaljki na predviđeno mjesto (10.UJUM) i Kompletiranje jednostavnih slagalica (5.KSD).

Na varijabli Umetanje jednostavnih umetaljki (10.UJUM) u inicijalnom mjeranju dječak je uspješno stavio više od dvije umetaljke . U medijalnom mjeranju uspješno je stavio više od pet umetaljki dok je u finalnom mjeranju uspješno stavio sve umetaljke na za to predviđeno mjesto.

U inicijalnom mjeranju na varijabli Kompletira slagalicu (5.KSD) uspješno kompletira slagalicu od dva dijela. U medijalnom mjeranju uspješno kompletira slagalicu od tri dijela dok u finalnom mjeranju uspješno kompletira slagalicu od četiri dijela.

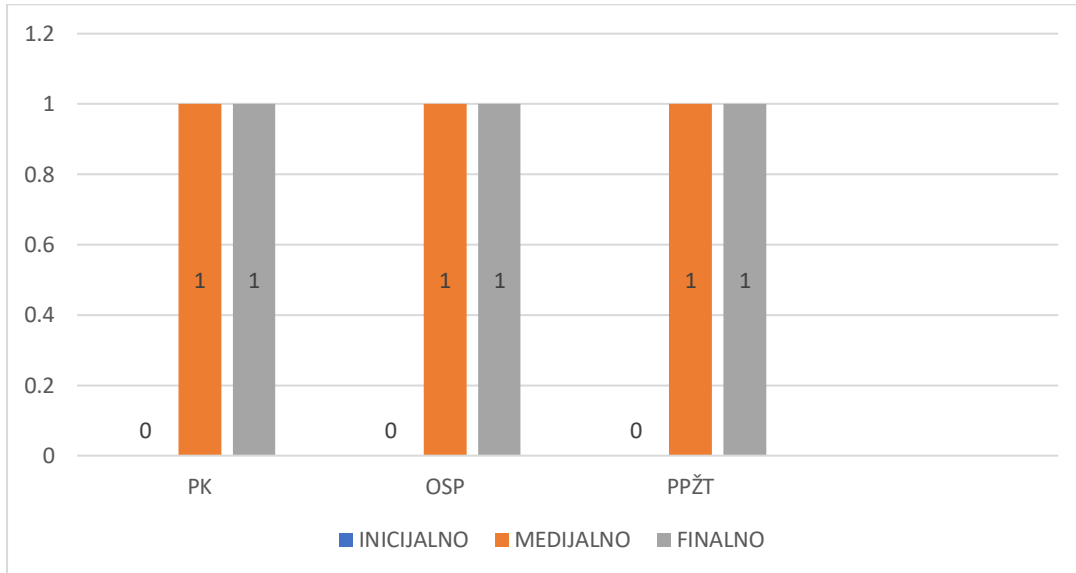
GRAF 4. Prikaz rezultata na varijabli Izvršavanje jednostavnih naloga (12. IZVN) i Pospremanje nakon završetka aktivnosti (15. PNZA)

Na varijabli Izvršavanje jednostavnih naloga (12.IZVN) u inicijalnom mjerenju nije uspješno izvršio jednostavne naloge dok u medijalnom i finalnom izvršava što je prikazano brojem jedan.

Na varijabli Pospremanje nakon završene aktivnosti (15.PNZA) u inicijalnom mjerenju dječak ne dobiva niti jedan bod što prema kriteriju procjene znači da ne posprema po završetku aktivnosti dok u medijalnom i finalnom mjerenju posprema stvari nakon završene aktivnosti i ostvaruje jedan bod.

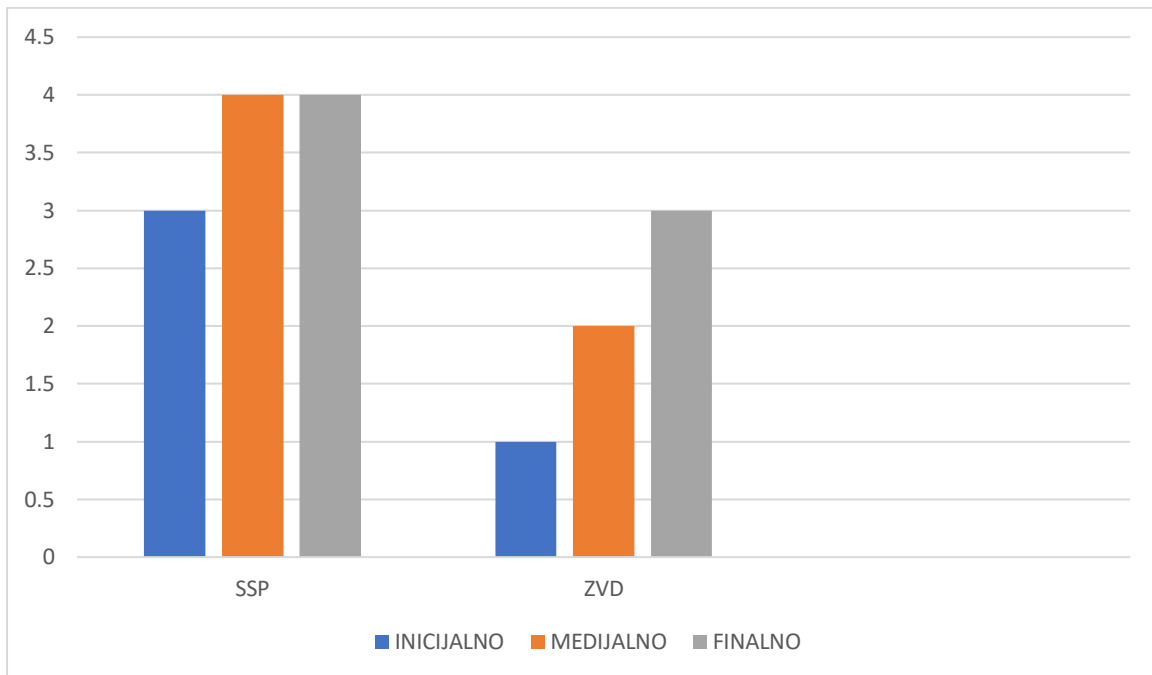
GRAF 5. Grafički prikaz rezultata na varijablama Precrtavanje kruga (13.PK), Oponašanje savijanja papira (16.OSP) te Prenošnje predmeta na žlici od točke A do točke B (14.PPŽT)

Na svim prikazanim varijablama u ovom grafu možemo uočiti da je u inicijalom mjerenju rezultat 0.

U varijabli Precrtavanje kruga (13.PK) u medijalnom i finalnom mjerenju je uspješno precrtan krug (sa zatvorenim linijama). Na varijabli Oponašanje savijanja papira (16.OSP) u medijalnom i finalnom mjerenju uspješno oponaša presavijanje papira po vertikali i horizontali. Na varijabli prenošenje predmeta na žlici od točke A do točke B (14.PPŽT) u medijalnom i finalnom mjerenju uspješno prenosi tri zrna graha na žlici, bez prosipanja, od točke A do točke B.

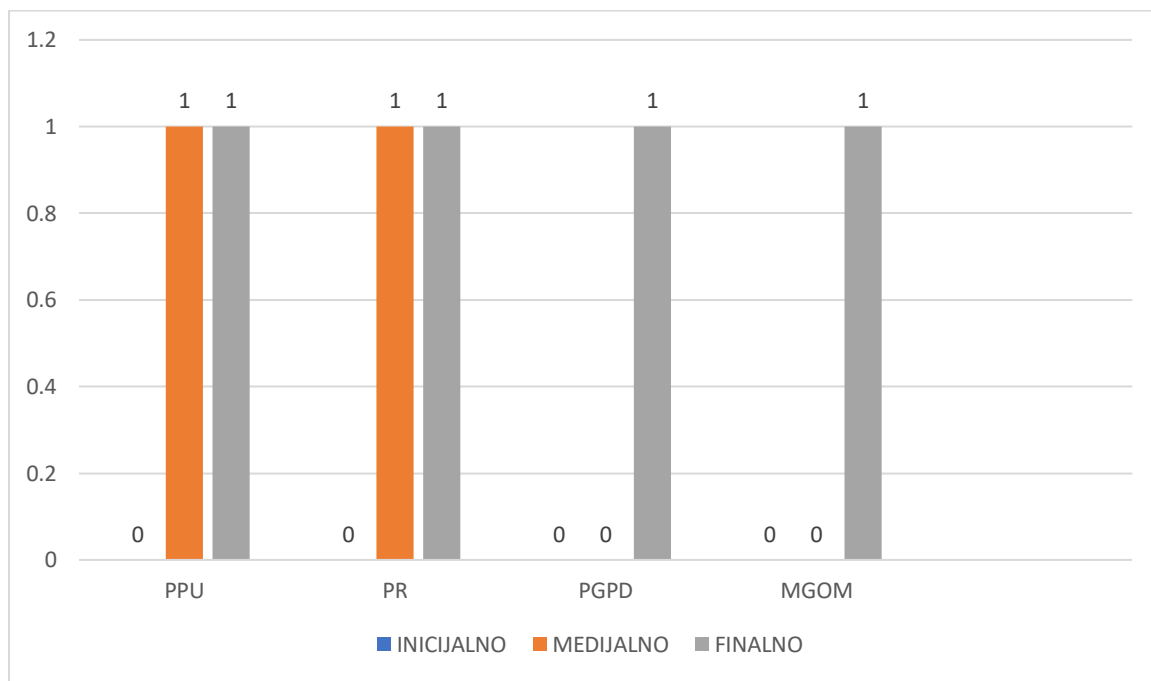
GRAF 6. Prikaz rezultata na varijablama Skupljanje sitnih predmeta (1.SSP) i Kopčanje velike dugmadi (6.ZVD).

U ovom grafičkom prikazu možemo vidjeti da dijete u inicijalnom mjeranju na varijabli Sakupljanje sitnih predmeta (1.SSP) je ostvarilo jedan bod. Prema kriteriju procjene znači da je u jednoj minuti pokupio manje od pet zrna graha. U medijalnom i finalnom mjeranju ostvaruje isti rezultat, dobiva četiri boda. Četiri boda znači da je pokupio petnaest ili više zrna graha, ali ne sve. Ukupno je bilo dvadeset zrna graha.

Na varijabli Zakopčavanje velike dugmadi (6.ZVD) u inicijalnom mjeranju nakon jednog pokazivanja u jednoj minuti nije uspješno zakopčao niti jedno veliko dugme. U medijalnom mjeranju rezultat je broj dva što znači da je uspješno zakopčao jedno dugme. U finalnom mjeranju u istom vremenu uspješno je zakopčao dva velika dugmeta.

GRAF 7. Rezultati na varijablama Povezivanje predmeta s njegovom upotrebom (4.PPU), Pranje ruku (13.PR), Presipanje graha iz jedne posudice u drugu (8.PGPD) te na varijabli Metenje graha na označeno mjesto (9.MGOM).

U sljedećem grafu možemo uočiti da na svim varijablama u inicijalnom mjerenju je rezultat nula.

Na varijabli Povezuje predmet s upotrebom (4.PPU) i u medijalnom i u finalnom mjerenju rezultat je jedan što znači da točno i uspješno povezuje predmet sa njegovom upotrebom. Na varijabli Pranje ruku (13. PR) u medijalnom i finalnom mjerenju uspješno samostalno pere ruke sa svim zadovoljenim koracima. Na varijabli Presipanje graha iz jedne posudice u drugu (8. PGPD) samo u finalnom mjerenju je rezultat jedan što znači da je samo u zadnjem mjerenju uspješno presipao grah iz jedne posudice u drugu (bez prosipanja). Također, na varijabli Metenje graha na označeno mjesto (9.MGOM) samo u finalnom mjerenju uspješno pomoću metlice mete zrna graha na označeno mjesto i zato je rezultat jedan.

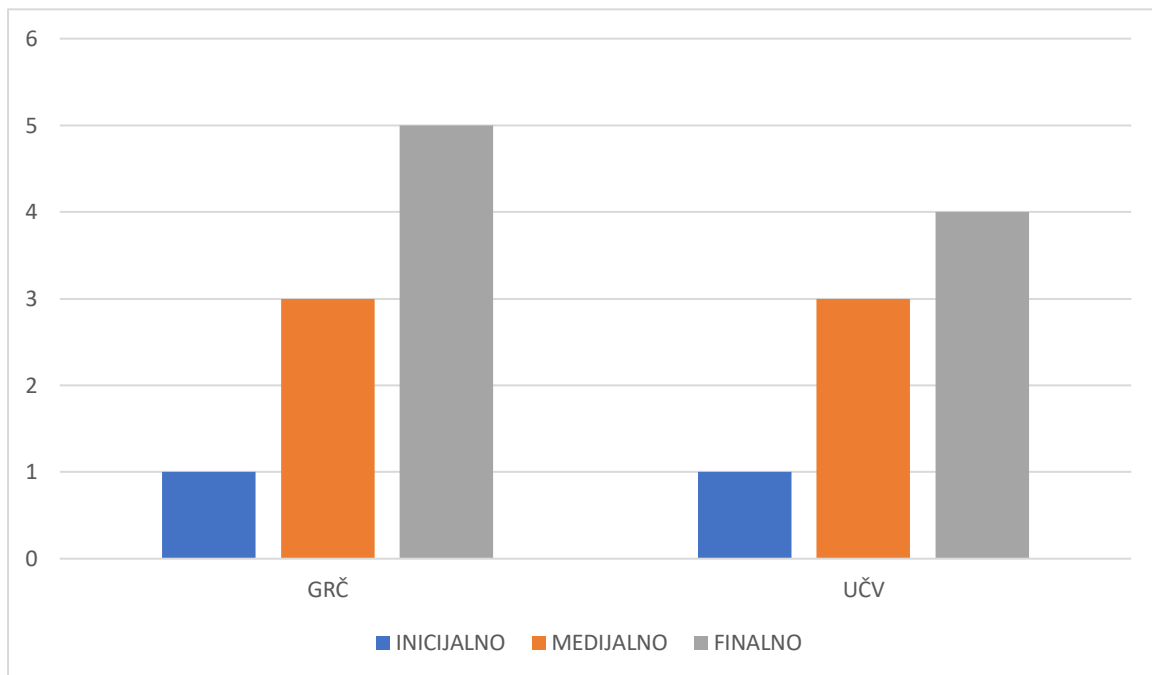
5.2. REZULTATI NA VARIJABLAMA IZ PODRUČJA OSJETILNOSTI

U slijedećoj tablici prikazani su rezultati na varijablama iz područja osjetilnosti dobiveni u inicijalnom, medijalnom i finalnom mjerenju.

Tablica 10. Rezultati na varijablama iz područja osjetilnosti

2. SKUPINA VARIJABLAMA IZ PODRUČJA OSJETILNOSTI			
BROJ I ŠIFRA VARIJABLE	INICIJALNA	MEDIJALNA	FINALNA
17. GTČ	1	3	5
18.UČV	1	3	4
19. TSPP	1	2	4
20. IKP	3	4	5
21. IVP	0	1	1
22.PZSŽ	3	4	5
23. PDT	3	5	5
24. PPB	0	0	1

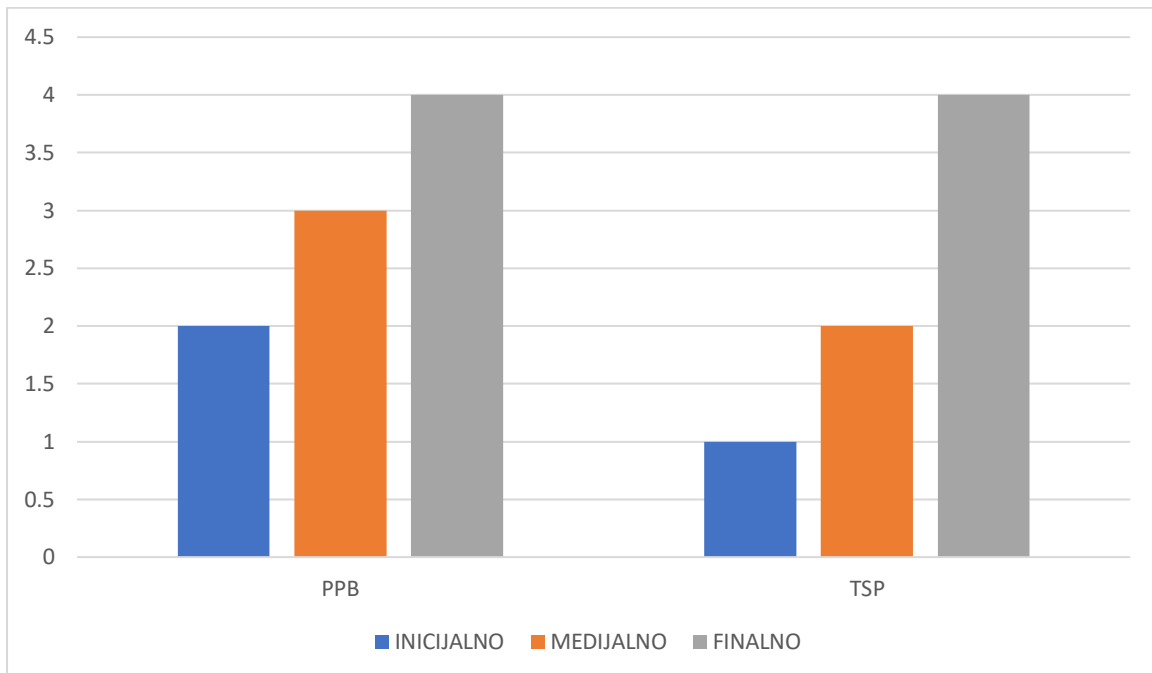
GRAF 8. Rezultati na varijablama Gradi toranj od čašica po veličini (17.GTČ) i Umetanje čašica po veličini (18.UČV).

U grafičkom prikazu možemo primijetiti da dječak u aktivnosti Gradi toranj od čašica (17.GTČ) ima napredak od inicijalno ostvarenog jednog boda do finalnih pet bodova. Prema unaprijed definiranom kriteriju procjene, u inicijalnom mjerenju dječak ostvaruje jedan bod što znači da gradi toranj od tri čašice. U medijalnom mjerenju je dobio tri boda, tj. gradi toranj od pet čašica. U finalnom mjerenju gradi toranj od svih sedam čašica te dobiva maksimalnih pet bodova.

Slijedeća varijabla je Umetanje čašica po veličini (18.UČV) gdje u inicijalnom mjerenju uspješno stavlja dvije čašice jednu u drugu i dobiva jedan bod. U medijalnom mjerenju uspješno stavlja više od tri čašice po veličini jednu u drugu te dobiva tri boda dok u finalnom mjerenju dobiva četiri boda jer uspješno stavlja pet čašica jednu u drugu. Ukupno je bilo sedam čašica.

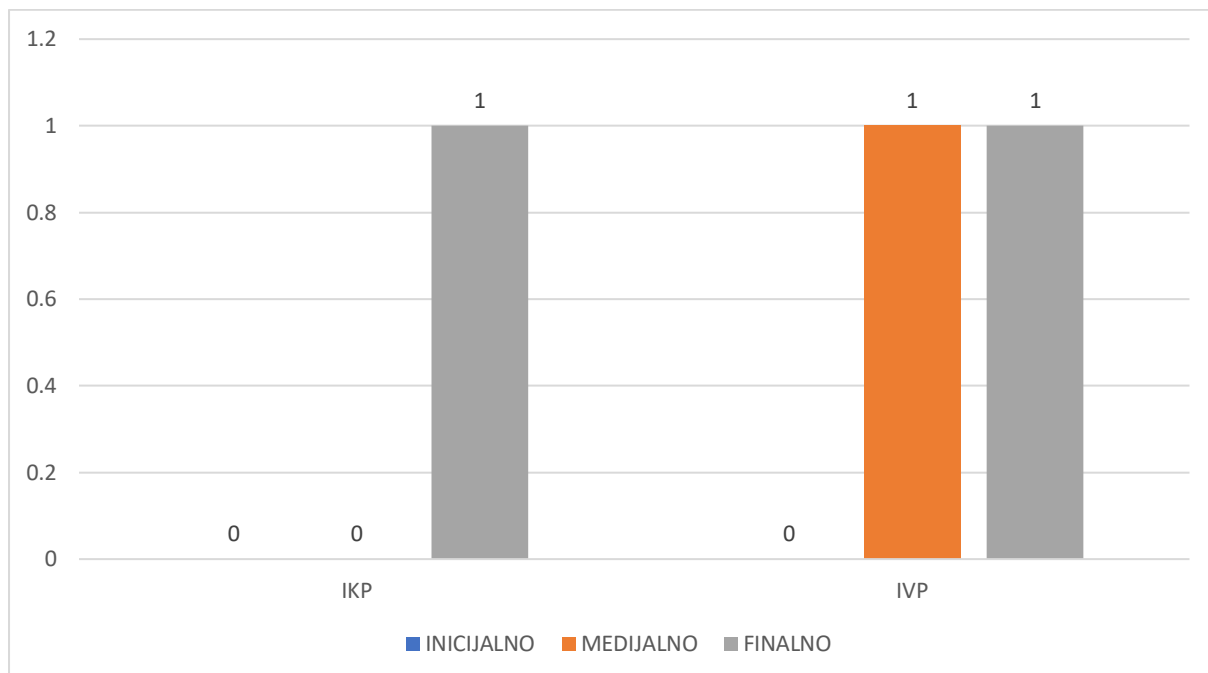
GRAF 9. Prikaz rezultata na varijablama Prepoznavanje plave boje (24.PPB) i Traženje skrivenih predmeta u kinetičkom pijesku (19.TSPP).

U inicijalnom mjeranju na varijabli Prepoznavanje plave boje (24.PPB) dječak dodaje jedan plavi predmet i prema kriteriju procjene dobiva dva boda. U medijalnom mjeranju točno dodaje dva plava predmeta od ponuđenih što donosi tri boda dok u finalnom mjeranju uspješno dodaje tri i više, ali ne sve plave predmete i zato dobiva četiri boda. Ukupno je bilo ponuđeno deset predmeta od kojih je pet predmeta plave boje.

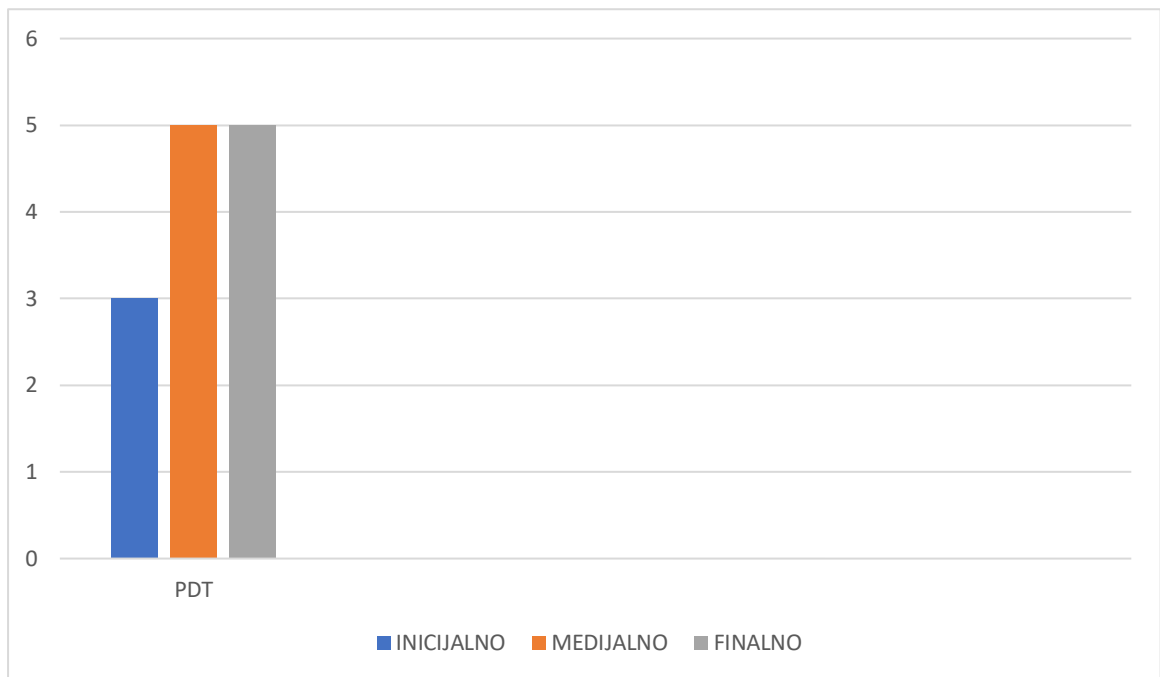
Na varijabli Traženje skrivenih predmeta u kinetičkom pijesku (19.TSPP) u inicijalnom mjeranju u vremenskom periodu od tri minute pronalazi samo jedan skriveni predmet što donosi jedan bod. U medijalnom mjeranju pronalazi dva skrivena predmeta u kinetičkom pijesku i ostvaruje dva boda dok u finalnom mjeranju pronalazi tri i više predmeta i dobiva četiri boda. Ukupno je bilo sakriveno šest malih predmeta.

GRAF 10. Rezultati na varijablama Imitacija kuglice od plastelina (20. IKP) i Imitacija valjka od plastelina (21. IVP).

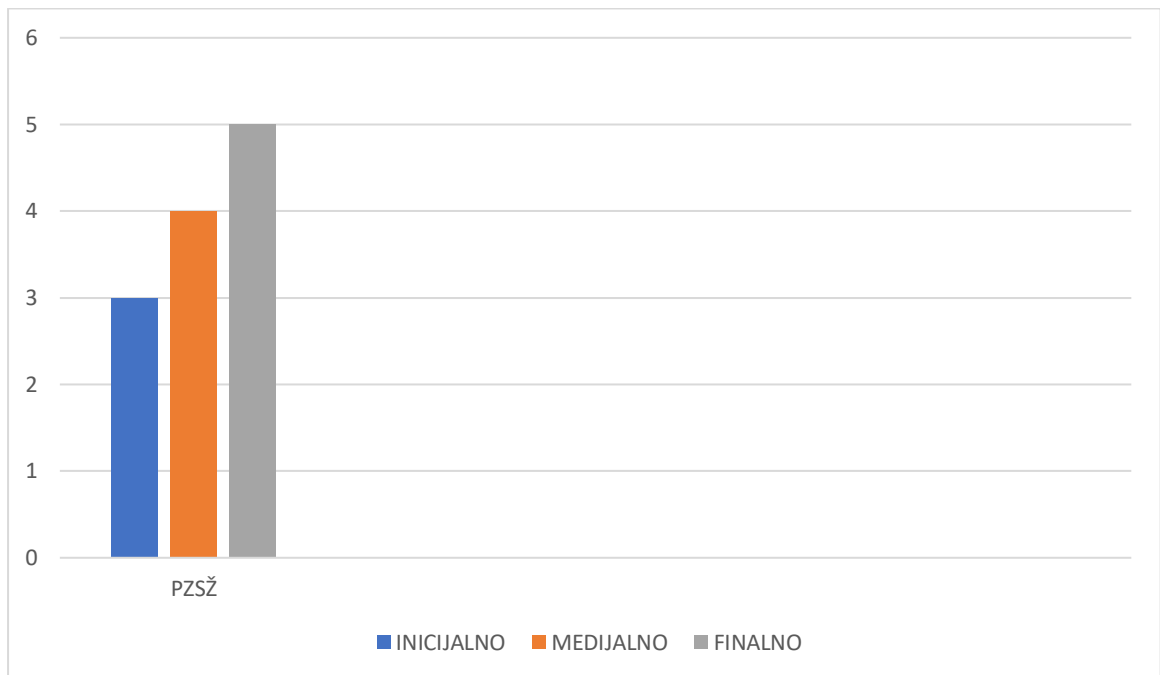
U ovom grafičkom prikazu vidljivo je da na obje varijable u inicijalnim mjerjenjima je rezultat nula što pokazuje da aktivnost nije uspješno izvedena. Na varijabli Imitacija kuglice od plastelina (20. IKP) samo u finalnom mjerjenju je dobiven jedan bod što znači da je uspješno imitirao kuglicu od plastelina. Na varijabli Imitiranje valja od plastelina („crva“) (21.IVP) u medijalnom i finalnom mjerjenju je uspješno izveden zadatak te dodijeljen jedan bod.

GRAF 11. Prikaz rezultata na varijabli Prepoznavanje dijelova tijela (23.PDT)

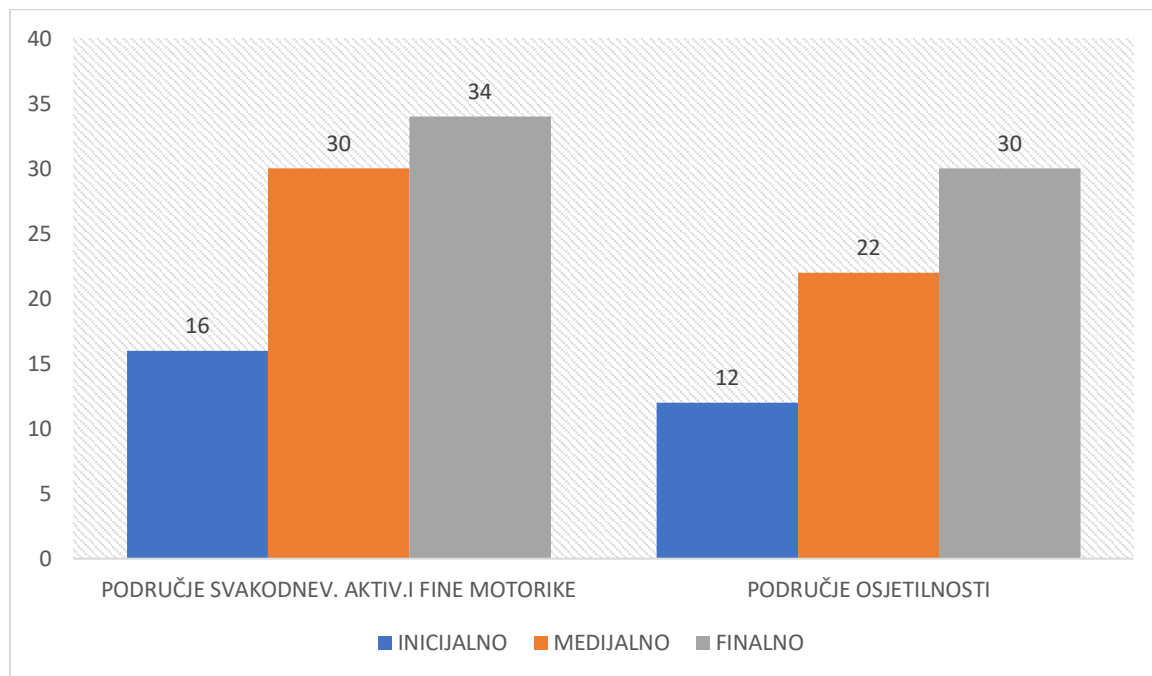
Na varijabli Prepoznavanje dijelova tijela (23. PDT) u inicijalnom mjerenju pokazuje tri tražena dijela tijela (glava, ruka, noga) i time ostvaruje tri boda. U medijalnom i finalnom mjerenju uspješno pokazuje sve tražene dijelove tijela (glava, oko, usta, nos, trbuh, ruka, noga) čime dobiva maksimalnih pet bodova.

GRAF 12. Rezultati na varijabli Povezivanje zvukova sa životinjom (22.PZSŽ)

U inicijalnoj procjeni na varijabli Povezivanje zvuka sa životinjom (22.PZSŽ) dječak je uspješno povezao dva zvuka sa dvije životinje (mačka, krava) čime je ostvario tri boda prema kriteriju procjene. U medijalnoj procjeni dobiva četiri boda jer uspješno povezuje tri zvuka sa pripadajućim životinjama (mačka, krava, pijetao) dok u finalnoj procjeni uspješno povezuje sve zvukove i životinje (mačka, krava, pijetao, svinja, konj, patka) i dobiva maksimalnih pet bodova.

GRAF 13. Grafički prikaz ukupnih rezultata varijabli na području Svakodnevnih aktivnosti i fine motorike te na Području osjetilnosti.

Iz slijedećeg, ujedno i posljednjeg grafa, možemo uočiti ukupnu razliku između inicijalnog i finalnog mjerenja. Na oba područja je došlo do značajne promijene.

S obzirom na prikazane ukupne rezultate na području Svakodnevnih aktivnosti i fine motorike te na Području osjetilnosti, prihvaća se hipoteza:

Ho: Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u svim varijablama procjene.

Iz ove polazne hipoteze, u skladu sa provedenim edukacijsko-rehabilitacijskim programom i rezultatima na pojedinačnim varijablama, prihvaćaju i izvedene hipoteze:

H1.1 : Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u varijablama svakodnevnih aktivnosti i fine motorike.

H1.2 : Provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije rezultirat će uspjehom u varijablama senzomotorike.

6. ZAKLJUČAK

Sukladno rezultatima dobivenim ovim istraživanjima, može se potvrditi polazna hipoteza zajedno sa izvedenim hipotezama prema kojima provedba edukacijsko-rehabilitacijskog programa s elementima Montessori pedagogije utječe na poboljšanje i razvoj svakodnevnih vještina, fine motorike, neverbalnih sposobnosti te na poboljšanje u području osjetilnosti kod djeteta s mikrocefalijom. Kontinuirano pružanje podrške obitelji rezultira njihovim osnaživanjem. Napredak je uočen u svim procjenjivanim i evaluiranim područjima. Na svim varijablama je došlo do pomaka, niti na jednoj varijabli inicijalno i finalno mjerenje nije jednako.

Najveća razlika u inicijalnom i finalnom mjerenju je na varijabli *gradi toranj od čašica (17. GTČ)*. Promatrajući GRAF.13 možemo uočiti jednaku razliku između inicijalnog i finalnog mjerenja na oba područja.

Rezultati ovog istraživanja potvrđuju važnost rane intervencije. Od velike važnosti je pružiti potporu obitelji kako bi prevladala emocionalne teškoće i nerazumijevanje okoline.

Oснаžujući roditeljske kompetencije i samopouzdanje kroz proces savjetovanja jedan je od načina ostvarivanja djetetove dobrobiti jer roditelj sa više znanja i vještina može učinkovitije poticati djetetov razvoj (*Majnemer, 1998*).

Provedba ovog istraživanja pokazala je da korištenje elemenata Montessori pedagogije pozitivno utječe na razvoj djeteta te je jedan od načina kojim se može obogatiti edukacijsko-rehabilitacijski program.

Ovo istraživanje može dati doprinos budućim istraživanjima o provođenju edukacijsko-rehabilitacijskog programa kod djeteta s mikrocefalijom te neizmjenim mogućnostima upotrebe elemenata Montessori pedagogije u programima rane intervencije.

7. LITERATURA

1. Britton, L. (2000): Montessori: učenje kroz igru. Zagreb: Henna com
2. Bubić, A. (2015): Osnove statistike u društvenim i obrazovnim znanostima. Split: Filozofski fakultet
3. Chen, G. (2013). 10 Benefits of a Montessori preschool. Posjećeno 30.svibnja 2018. na mrežnoj stranici: <https://www.education.com/magazine/article/10-benefits-montessori-preschool/>
4. Govedarica, T., Povše Ivkić,V. (2000): Opšte defektološke dijagnostike. Beograd: Institut za mentalno zdravlje.
5. Hadders-Algra, M. (2005): Spontano generirani pokreti novorođenčadi u procjeni funkcije i poremećaja SŽS-a, Akademija za razvojnu rehabilitaciju, Ljetna akademija „Kalos“, Vela Luka
6. Herrmann, E. (2017): 100 aktivnosti prema metodi Montessori. Zagreb: Mozaik knjiga
7. Hrvatsko Montessori društvo (2010). Odgojna područja Montessori programa. Posjećeno 25. svibnja 2018. na mrežnoj stranici Hrvatsko Montessori društvo: http://www.hrmdrustvo.hr/odgojna_podrucja.html
8. Individualni obiteljski plan podrške: Rana intervencija u djetinjstvu: Stručna podrška u obitelji djece s razvojnim odstupanjima/teškoćama (0-3). U suradnji: Grad Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Mali dom Zagreb (2010/11)
9. Ivić, I., Novak, J., Atanacković, N., Ašković, M. (2013): Razvojna mapa. Pregled osnovnih prekretnica u mentalnom razvoju djece od rođenja do 6-7 godina. Zagreb: Prosvjeta.

10. Ljutić, T., Joković-Oreb, I., Nikolić, B. (2012): Učinak ranog integracijskog programa na motorički razvoj djeteta s neurorazvojnim rizikom, Hrčak – portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, 13, 3-4, 55-65.
11. Ljutić, T. (2013) Najčešći čimbenici perinatalnog oštećenja središnjeg živčanog sustava, Hrčak – portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, 49, 2, 158-171.
12. Majnemer, A. (1998): Benefits of early intervention for children with developmental disabilities, Semin Pediatr Neurol, 5, 62-69.
13. Makek, M. (2017): Statistika i osnovne mjerenja: Grafički prikaz rezultata. Zagreb: Prirodoslovno matematički fakultet
14. Mardešić, D., i sur. (2003): Pedijatrija, Zagreb: Školska knjiga Zagreb. 311- 384.
15. Mejaški-Bošnjak, V. (2006.): Praćenje djece s neurorizicima u Republici Hrvatskoj, u Grgurić, J.: Rast i razvoj djece u Republici Hrvatskoj, skripta za poslijediplomski tečaj I. Kategorije, str. 60. - 63., Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet i Klinika za dječje bolesti Zagreb, Referentni centar Ministarstva zdravstva za praćenje rasta i razvoja predškolske djece, Zagreb.
16. Medicine net (2018). Microcephaly. Posjećeno 25. lipnja 2018. na mrežnoj stranici Medicine net : https://www.medicinenet.com/microcephaly/article.htm#microcephaly_facts
17. Nebula Montessori asocijacija (2010). Montessori pedagogija-načela. Posjećeno 25. svibnja 2018. na mrežnoj stranici Nebula Montessori: <http://www.nebulamontessori.hr/nacela-montessori-pedagogije.html>

18. Obiteljska mapa: Rana intervencija u djetinjstvu: Stručna podrška u obitelji djece s razvojnim odstupanjima/teškoćama (0-3). U suradnji: Grad Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Mali dom Zagreb (2010/11)
19. Parks Warshaw, S. (1995): Help-elementi razvojnih oblasti 0-3
20. Pinjatela, R., Joković-Oreb, I. (2010): Rana intervencija kod djece visokorizične za odstupanja u motoričkom razvoju, Hrčak – portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, 13, 3-4, 293-308.
21. Poeck, K. (1994.): Rano stečena oštećenja i smetnje razvoja središnjeg živčanog sustava i ovojnica, u Poeck, K: Neurologija, pog. 20., str. 497-512., Zagreb: Školska knjiga.
22. Rana intervencija u djetinjstvu: Stručna podrška u obitelji djece s razvojnim odstupanjima/teškoćama (0-3). U suradnji: Grad Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Mali dom Zagreb (2010/11)
23. Schafer, C. (2015): Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori. Zagreb: Golden marketing-tehnička knjiga
24. Sheridan, M., D., Frost, M., Sharma, A. (1998): Dječji razvoj od rođenja do pete godine. Zagreb: Educa.
25. Strsoglavec, H., Joković Oreb, I., Pinjatela, R. (2013): Prikaz ranog edukacijsko-rehabilitacijskog razvojnog programa kod djece s West sindromom, Hrčak – portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, vol 49. No.supplement

8. PRILOZI

8.1. Prilog 1: Obiteljska mapa

8.2. Prilog 2: Individualni obiteljski plan podrške

8.3. Prilog 3: Procjena po aktivnostima

OBITELJSKA MAPA

Izradila: Barbara Lenart

Lipanj, 2018.

O MENI:

Mjesto za moju fotografiju

Zovem se _____.

Prezivam se _____.

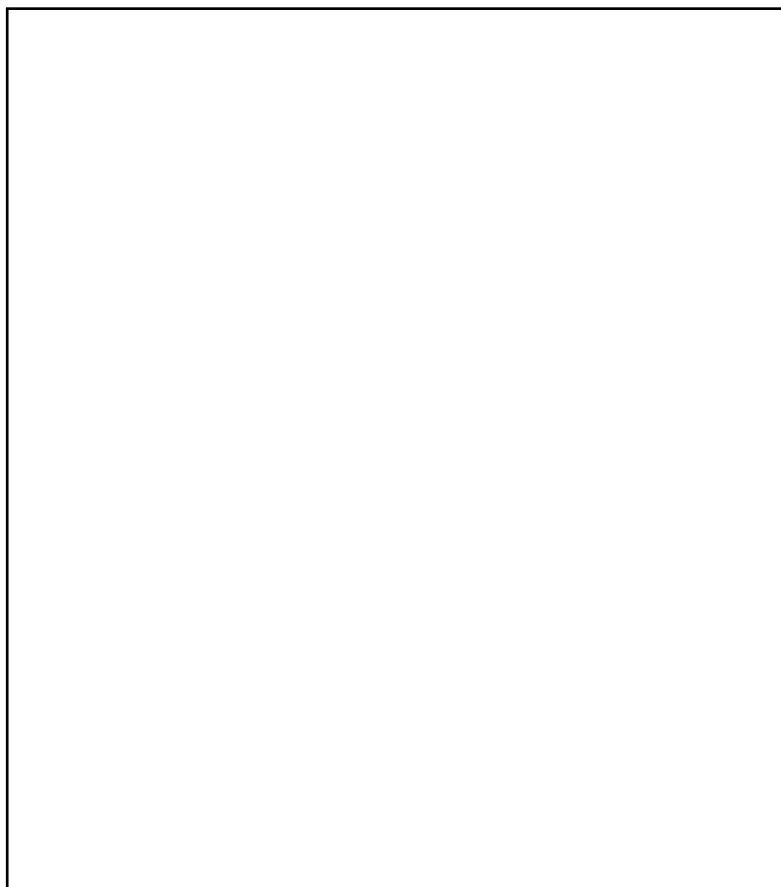
Rođen sam _____ (kada), u _____ (mjesto rođenja) u
_____ (sat rođenja).

Moja težina bila je _____, a visina _____.

Moj APGAR _____.

Po redu sam _____ dijete u mojoj obitelji.

O MOJOJ OBITELJI:

Fotografija moje obitelji 📷

O mami

Ime i prezime: _____

Mamina stručna sprema: _____

Mama je u radnom odnosu: DA/NE

Mama radi u: _____

O tati

Ime i prezime: _____

Tatina stručna sprema: _____

Tata je u radnom odnosu: DA/NE

Tata radi u: _____

Imam brata/braću: _____

Imam sestru/sestre: _____

Volim kada moja obitelj i ja:

Važni datumi:

Najviše me veseli:

Volim komunicirati na način:

Volim se igrati na način:

Volim ići na mjesta:

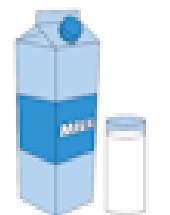
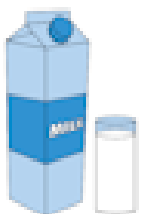
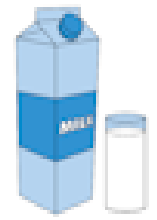
Posebno se radujem:

Razljutim se kada:

Reagiram na način:

Posebni ljudi koje volim:

Moji prijatelji su:

VOLIM JESTI:

NE VOLIM JESTI:

O STRUČNJACIMA

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

Ime i prezime	
Profesionalna usluga	
e-mail	
Broj telefona	
Naziv i adresa ustanove:	
Ostalo bitno:	

BILJEŠKE:

Multiple horizontal lines for writing notes, spanning the width of the page below the 'BILJEŠKE:' header.

POTREBE DJETETA

Datum: _____

	JAKE STRANE DJETETA	POTREBE DJETETA	INTERESI I MOGUĆNOSTI OBITELJI
GRUBA MOTORIKA			
FINA MOTORIKA			
PERCEPTIVNE SPOSOBNOSTI			
INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI			
BRIGA O SEBI			
IGRA			
KOMUNIKACIJA			
SOCIJALNO EMOCIONALNI RAZVOJ			

PRIORITETI I CILJEVI

Datum: _____

PODRUČJE:	
DUGOROČNI CILJ:	
KRATKOROČNI CILJEVI:	
STRUČNJACI KOJI NAM MOGU POMOĆI:	

Datum: _____

PODRUČJE:	
DUGOROČNI CILJ:	
KRATKOROČNI CILJEVI:	
STRUČNJACI KOJI NAM MOGU POMOĆI:	

Datum: _____

PODRUČJE:	
DUGOROČNI CILJ:	
KRATKOROČNI CILJEVI:	
STRUČNJACI KOJI NAM MOGU POMOĆI:	

Datum: _____

PODRUČJE:	
DUGOROČNI CILJ:	
KRATKOROČNI CILJEVI:	
STRUČNJACI KOJI NAM MOGU POMOĆI:	

USLUGE KOJE TREBAM

USTANOVA:	
VRSTA USLUGE:	
KADA?	
KOLIKO ČESTO:	

USTANOVA:	
VRSTA USLUGE:	
KADA?	
KOLIKO ČESTO:	

USTANOVA:	
VRSTA USLUGE:	
KADA?	
KOLIKO ČESTO:	

USTANOVA:	
VRSTA USLUGE:	
KADA?	
KOLIKO ČESTO:	

MORAMO SE RASPITATI O:

ZDRAVSTVO

PRAVIMA IZ SOCIJALNE SKRBI:

SOCIJALNE USLUGE:

RODILJNA I RODITELJSKA POTPORA:

ODGOJ I OBRAZOVANJE:

UDRUGE/ZAJEDNICE NA PODRUČJU GRADA:

BILJEŠKE:

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MJESEČNI PLAN:

Mjesec: _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Individualni obiteljski plan podrške

1. PODACI O DJETETU:

Ime i prezime: T.P.

Spol: muški

Datum rođenja: 5.2.2015.

Adresa: Zagreb

Mob:

Ime i prezime roditelja/skrbnika: A.P.P.

Mail:

2. OBITELJSKE INFORMACIJE

A) Kakvim Vam se doima razvoj i mogućnosti Vašeg djeteta?

Majka svjesna stanja svog djeteta, s obzirom na početnu dijagnozu zadovoljna trenutnim razvojem.

B) Što trenutno smatrate najvećim problemima?

„Trenutno je najveći problem motorički nemir, impulzivnost.“-majka

C) Što biste kao roditelji Vašeg djeteta voljeli postići?

„Da bude verbalan.“-majka

D) S kime najviše vremena provodi Vaše dijete?

„Sa majkom i sa ostatkom obitelji.“ -majka

E) U kojim aktivnostima (ritualima) najviše uživete Vi i Vaše dijete?

„Vrijeme u parku, vrijeme provedeno i igri i šakljanju.“-majka

F) Obiteljski resursi

Obitelj višeg socio-ekonomskog statusa, dobrog funkcioniranja i međusobne povezanosti

G) Mreža podrške

Obitelj, stručni tim iz KBC Sestre Milosrdnice-rehabilitator, logoped, psiholog

3. REZULTATI PROCJENE PO RAZVOJNIM PODRUČJIMA

A) KOMUNIKACIJA:

Inicijalno stanje: U komunikacijske svrhe koristi neverbalne obilke komunikacije, najčešće pogled, facijalne ekspresije te kontaktnu i pokaznu gestu. Komunicira u imperativne i deklarativne svrhe. Na zahtjev maše „pa-pa“ te daje pusu. Riječi sa značenjem: da, ne, mama.

Ciljevi: Poboľjšati receptivni jezik, izvršiti više jednostavnih naloga, povezivati

B) SPOZNAJNI RAZVOJ

Inicijalno stanje: Poznaje funkciju poznatih predmeta iz okoline, izvršava i razumije jednostavne naloge. Traži skrivene predmete. Na upit ne pokazuje jednostavne predmete (Zeko, medo, pas). Odaziva se na ime.

Ciljevi: Povezati poznate predmete sa njihovim funkcijama, složiti jednostavnu slagalicu od više dijelova, složiti čašice po veličini, povezati zvuk sa odgovarajućom životinjom, na upit dodati traženi predmet.

C) MOTORIČKE VJŠTINE

Inicijalno stanje: U ponašanju češće u pokretu. U Sjedećem položaj leđa su okrugla. Povremeno sjedi među nogama. Čučanj je na široj osnovi. Pokazuje kažiprstom. Motorički je nemiran te je prisutna brza izmjena aktivnosti. Pri manipulaciji koristi obje ruke, češće desnu.

Ciljevi: Poboljšati finu motoriku, nanizati tjesteninu/perle na drveni štapić, nanizati perle/tjesteninu na špagu

D) SOCIO-EMOTIVNI RAZVOJ I SAMOZBRINJAVANJE

Inicijalno stanje: U aktivnostima samozbrinjavanja sudjeluje ispod očekivane razine za dob. Majka navodi kako jede isključivo miksanu hranu te probleme sa žvakanjem i gutanjem krute hrane. Još ne prinosi žlicu ustima te je potrebna asistencija i kod aktivnosti pijenja. Afektom toplo dijete. Uporan u ostvarivanju svojih namjera, ali poštuje zabranu. Ne razumije emocije. Na upit ih imitira, ali na zahtjev ne pokazuje.

Ciljevi: usvojiti samostalno pranje ruku, naučiti pospremati igračke nakon igre, usvojiti samostalno prinošenje žlice (pri hranjenju) te čaše za pijenje.

D) SENZORIČKA INTEGRACIJA:

Inicijalno stanje: Ne odbija dodirivati različite teksture. Ne voli imati prljave ruke i nokte, burno reagira u tom slučaju. Voli snažno grljenje i intenzivno škakljanje. Smeta mu ako su hlače i majica prekratki te ne voli nositi niti kratke hlače i majice kratkih rukava.

Ciljevi: Upoznati sa različitim teksturama i dodirivati, upoznati sa različitim mirisima, izoštravati osjetila

IME I PREZIME TERAPEUTA: _____

DATUM: _____

DUGOROČNI CILJEVI

SAMOZBRINJAVANJE	<ul style="list-style-type: none">-provoditi osobne aktivnosti-brige o sebi, aktivnosti u domaćinstvu-ojačati i razvijati sposobnost samostalnog hranjenja-uzeti žlicu, zgrabiti zrna graha te ih bez prosipanja prebaciti u drugu posudicu-učiti otkopčavati dugmad-učiti brisanje ruku
SPOZNAJA	<ul style="list-style-type: none">-slijediti upute od dvije riječi-pokazivati predmeta unutar iste kategorije-pokazivati na zahtjev-sastaviti slagalicu od više dijelova-razvrstati različite predmete prema boji-složiti toranj od čašica po veličini-umetati jednostavne umetaljke na pripadajuće mjesto-poboljšati razumijevanje upotrebe predmeta iz svakodnevnog života
MOTORIKA	<ul style="list-style-type: none">-razvoj kinetičke osnove pokreta ruku-razviti kontrolu fine motorike-uzeti sitne predmete i staviti ih u čašu-koristiti žlicu za prenošenje hrane (zrna graha) iz jedne posude u drugu-saviti list papira

KOMUNIKACIJA	<ul style="list-style-type: none">-zdržena pažnja i regulacija-razviti dvosmjernu hotimičnu komunikacija-oponašati jednostavne, jednosložne riječi-oponašati riječi od dva sloga
--------------	---

Datum: _____

Ispitivač: _____

Ispitanik: _____

PROCJENA AKTIVNOSTI IZ PODUČJA SVAKODNEVNOG ŽIVOTA I FINE MOTORIKE
TE OSJETILNOSTI

1. SKUPINA VARIJABLI IZ PODRUČJA SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI I FINE MOTORIKE

a) NIZANJE TJESTENINE NA ŠPAGU

(Ispred djeteta stavimo tjesteninu/makarone i u ruke mu damo špagu te tražimo da niže makarone i napravi ogrlicu. Promatramo koliko je napravio u 2 minute)

- Kriterij procjene:
- 1 Niti jedan uspješno stavljen
 - 2 Uspješno stavljen samo jedan
 - 3 Uspješno stavljena dva
 - 4 Uspješno stavljena tri
 - 5 Uspješno stavljena više od 3 makarona

b) NIZANJE TJESTENINE/MAKARONA NA DRVENI ŠTAPIĆ

(Ispred djeteta stavimo drveni štapić zaboden u plastelin te 10 makarona i promatramo koliko će makarona staviti na štapić u 1 minuti)

- Kriterij procjene:
- 1 Niti jedan uspješno stavljen
 - 2 Uspješno stavljen jedan
 - 3 Uspješno stavljenih 1-5
 - 4 Uspješno stavljeno više od 5
 - 5 Uspješno stavljeni svi

c) SAKUPLJANJE SITNIH PREDMETA (GRAHA) JEDAN PO JEDAN

(Ispred djeteta istresemo dvadeset zrna graha te tražimo da ih pokupi u vrećicu, jedno po jedno zrno u 1 minuti)

- Kriterij procjene:
- 1 Pokupio je manje od 5 zrna
 - 2 Pokupio je 5-10 zrna
 - 3 Pokupio je 10-15 zrna
 - 4 Pokupio je više od 15 zrna, ali ne sve
 - 5 Pokupio je sva zrna graha

d) PRECRTAVANJE KRUGA

(Materijali: papir, olovka. Na papir ispitivač nacrtá krug te traži od djeteta da i ono nacrtá takav krug.)

Kriterij procjene: 1 DA- nacrtan krug (zatvorene linije)
0 NE- nije nacrtan krug (linije nisu zatvorene)

e) SAVIJANJE LISTA PO VERTIKALI I HORIZONTALI

(Materijali: 4 pravokutna lista papira)
2 pokazivanja, 2 pokušaja

Kriterij procjene: Dijete savija list po horizontali i vertikalí
1 DA, 0 NE

f) PRENOSI PREDMET NA ŽLICI OD TOČKE A DO TOČKE B

Materijali: žlica, 3 zrna graha
(Od djeteta se traži da donese na žlici 3 zrna graha od točke A do točke B.
Sva tri zrna moraju ostati na žlici)

Kriterij procjene: Uspješno prenosi žlicu sa grahom od točke A do točke B, bez prosipanja.
1-DA,
0- NE

g) NA UPIT DODAVANJE ODREĐENE ŽIVOTINJE

Materijali: drvene umetaljke životinja
(Ispred djeteta stavimo 8 životinja te kažemo da doda određenu životinju na zahtjev)

Kriterij procjene: 1 Ne dodaje točno niti jednu životinju
2 Jednu životinju točno dodaje
3 Točno dodaje više od dvije životinje
4 Točno dodaje više od pet životinja
5 Dodaje točno sve tražene životinje

h) UMETANJE JEDNOSTAVNIH UMETALJKI NA ZA TO PREDVIĐENO MJESTO

Materijali: jednostavne drvene umetaljke sa životinjama (7), mora staviti određenu životinju na njeno mjesto

Kriterij procjene: 1 Ne stavlja uspješno niti jednu umetaljku na svoje mjesto
2 Uspješno stavlja jednu umetaljki
3 Uspješno stavlja više od dvije umetaljke
4 Uspješno stavlja više od pet umetaljki na svoje mjesto
5 Uspješno stavlja sve umetaljke na svoje mjesto

i) IZVRŠAVANJE NALOGA

(Djetetu se daju dva jednostavna naloga koja treba izvršiti)

Kriterij procjene: 1-DA- uspješno izvršeno

0-NE- nije uspješno izvršeno

j) POVEZIVANJE PREDMETA SA NJEGOVOM UPOTREBNOM

(Ispred djeteta se stave predmeti te dijete pita, primjer: Iz čega pijemo?, a dijete mora pokazati odgovarajući predmet)

Kriterij procjene: Pokazivanje točnog, odgovarajućeg predmeta (1-DA/0-NE)

k) PRANJE RUKU

Kriterij procjene: dijete samostalno pere ruke-pusti vodu, uzme sapun, opere, ugasi vodu

1-DA

0-NE

I) ZAKOPČAVA VELIKU DUGMAD

(Ispred djeteta stavimo predložak za zakopčavanje dugmadi, pokažemo kako napraviti te kažemo da i ono to napravi, vrijeme: 1 minuta, promatramo dominantnost ruke, spretnost, 1 pokazivanje, 3 pokušaja

Kriterij procjene: 1- niti jedno dugme uspješno zakopčano

2-uspješno zakopčano jedno dugme

3- ukupno zakopčano dva dugmeta

4- ukupno zakopčano tri i više

5- svi uspješno zakopčani

Ij) PRESIPANJE GRAHA IZ JEDNE ČAŠICE U DRUGU

(Ispred djeteta stave se dvije čašice, u jednoj čašici je do pola grah, a druga je prazna. Dijete treba jednom rukom presipati grah u drugu čašicu u drugoj ruci, bez prosipanja)

2 pokazivanja, 4 pokušaja

Kriterij: Presipa grah iz jedne čašice u drugi bez prosipanja: 1-DA
0-NE

m) KOMPLETIRA JEDNOSTAVNE SLAGALICE OD 2 DO 5 DIJELA

Materijali: jednostavne slagalice, jedna od 2 dijela, druga od 3 itd.

Kriterij: 1 Ne može složiti slagalicu od 2 komada.

2 Slaže slagalicu od 2 komada.

3 Slaže slagalicu od 3 dijela.

4 Slaže slagalicu od 4 dijela

5 Slaže slagalicu od 5 dijelova

n) POSPREMANJE STVARI NAKON ZAVRŠENIH AKTIVNOSTI

Kriterij: Po završetku aktivnosti se djetetu kaže da pospremi stvari na svoje mjesto

1-DA

0-NE

nj) METENJE GRAHA NA OZNAČENO MJESTO

Materijali: dječja metlica, grah, papir

KRITERIJ: Dijete treba pomoću metlice grah sa poda pomesti na označeno mjesto na podu

1-DA

0-NE

2. SKUPINA VARIJABLI IZ PODRUČJA OSJETILNOSTI

a) GRADI TORANJ OD ČAŠICA PO VELIČINI

(Ispred djeteta stavimo čašice različite veličine i tražimo da složi visoki toranj. Čašica je ukupno 7)

Kriterij procjene: 1 Gradi toranj od 3 čašice
2 Gradi toranj od 4 čašice
3 Gradi toranj od 5 čašica
4 Gradi toranj od 6 čašica
5 Gradi toranj od 7 čašica

b) UMETANJE ČAŠA PO VELIČINI

(Ispred djeteta se stavi 7 čašica različite veličine te mu se kaže da ih stavi jednu u drugu i pokaže jedna za primjer)

Kriterij procjene: 1 Stavlja uspješno 2 čašice jednu u drugu
2 Stavlja uspješno 3 čašice jednu u drugu
3 Uspješno stavlja više od 3 čašice po veličini jednu u drugu
4 Uspješno stavlja 5 čašica jednu u drugu po veličini
5 Uspješno stavlja svih 7 čašica jednu u drugu

c) POVEZIVANJE ZVUKOVA SA SLIKOM ŽIVOTINJE

(Ispred djeteta se stave slike 4 životinje- krava, kokoš, svinja i patka te se traži od djeteta da nakon što ispitivač oponaša zvuk određene životinje da pokaže koja je to životinja bila)

Kriterij procjene: 1 Ne povezuje točno niti jedan zvuk sa životinjom
2 Uspješno povezuje zvuk sa jednom životinjom
3 Uspješno povezuje dva zvuka sa dvije životinje
4 Uspješno povezuje tri zvuka sa tri životinje
5 Uspješno spaja sve životinje i zvukove

d) TRAŽENJE SKRIVENIH PREDMETA U KIN. PJESKU

Materijali: kin. Pijesak, različiti sitni predmeti

Ispred djeteta se stavi posuda kin. Pijeskom u kojem je sakriveno 6 malih predmeta (ključ, privjesak, dugme i sl.) te ih mora pronaći

Trajanje je 3 minute.

Promatra se dominantna ruka, kontakt sa pijeskom, brzina.

KRITERIJ PROCJENE: 1-DA-pronalazi sve skrivene predmete
0-NE

e) IMITACIJA KUGLE OD PLASTELINA

Materijal: plastelin

Ispred djeteta se stavi plastelin. Ispitivač napravi kuglicu od plastelina te ono mora to ponoviti.

Promatra se dominantna ruka, odnos prema plastelinu, brzina, točnost imitacija.

KRITERIJ PROCJENE: 1-DA
0-NE

f) IMITACIJA VALJKA OD PLASTELINA

Materijal: plastelin

Ispred djeteta se stavi plastelin. Ispitivač napravi valjak/glistu/crva od plastelina te ono mora to ponoviti.

Promatra se dominantna ruka, odnos prema plastelinu, brzina, točnost imitacija.

KRITERIJ PROCJENE: 1-DA
0-NE

g) PREPOZNAVANJE DIJELOVA TIJELA

(Od djeteta se traži da pokaže određeni dio tijela- oko, uho, nos, usta, trbuh, noge, ruke)

Kriterij procjene: 1 Ne pokazuje uspješno niti jedan dio tijela
2 Pokazuje jedan dio tijela
3 Pokazuje tri tražena dijela tijela
4 Pokazuje više od tri dijela tijela
5 Uspješno pokazuje sve pitane dijelove tijela

h) RAZVRSTAVANJE PLAVE BOJE

Materijali: plastelin, čašice, autić, pomponi

Ispred djeteta su različiti predmeti u različitim bojama. Na zahtjev dijete treba dati ispitaniku sve plave predmete od ponuđenih.

KRITERIJ PROCJENE: 1-DA

0-NE